Sait Çetinoğlu: Soykırımı Laboratuvarında incelemek: Mardin 1915

Posted on 24/07/2017

Bir tıp doktoru olan Yves Ternon'un 1915 Soykırımı sürecindeki Mardin incelemesini "Bir Yıkımın Patolojik Anatomisi" olarak adlandırır. Mardin'in soykırım sürecinde bir laboratuvar olmasından dolayı Mardin'in anlaşılması Soykırımın anlamlandırılması açısından son derece önemli olduğu gibi, Soykırım sürecinin günümüze uzanan bir izlerini taşıması bakımından ve günümüzde Soykırımın anlaşılması bakımından da bir laboratuvar derecesinde önemlidir.

Mardin Hıristiyan varlığı ve uygarlığı bakımından bölgenin en önemli merkezlerinden biridir. Bu coğrafyaya dair en güvenilir istatistikleri veren Vital Cuinet Mardin Şehrine ilişkin şu bilgileri verir: Müslümanlar 38.781, Kürtler ve Türkmenler 76.127, Çerkesler 3.312, Araplar 3.302, Ezidi ve Kızılbaşlar 1.500, Çingeneler 1.500, Ermeni Ortodokslar 11.606, Ermeni Katolikler 8.000, Ermeni Protestanlar 9.000, Rum Ortodokslar 6.600, Rum Katolikler 130, Keldani Katolikler 14.820, Süryani Katolikler 4.000, Yakubi Süryaniler 13.754, Capuçin 4, Fransisken 6, Yahudiler 580 Toplam 193.022 kişi. Mardin merkez ilçe: Müslümanlar 10.000, Kürtler 4.000, Araplar 1.700, Ermeni Ortodokslar 4.330, Ermeni Katolikler 1.200, Ermeni Protestanlar 1.700, Kildaniler 580, Süryani Katolikler 90, Yakubi Süryaniler 810, Capuçin 4, Fransisken 6, Yahudiler 580 Toplam 25.000 kişi. Cuinet'in

verdiği bilgilerden Mardin'de Hıristiyan nüfusun önemli bir büyüklüğe sahip olduğunu gördüğümüz gibi, gerek kırsal gerekse şehir ekonomisinde nüfus oranlarının ötesinde bir etkinlikleri vardır. Bu bakımdan Mardin'i Sevan Nişanyan'dan ödünç aldığımız bir sözle ifade edersek Mardin, *adını unutan bir şehirdir.* Mardin'de geçmişin unutturulması için yoğun çaba sarf edilir. Yerleşim yerlerinin %91'inin adları değiştirilmiştir.[1]

Pazmaveb'e göre[2], Mardin'de – Derik[3] hariç – 4.000 Ermeni hane veya aile sayılmaktadır. Bu ailelerden tespit edebildiğimiz ve 1915 Soykırım sürecinde katledilip sonrasında da mülkleri gasp edilerek Emval-i metruke sayılarak paylaşılan Ermeni ailelerinden bazılarını burada anıyoruz:

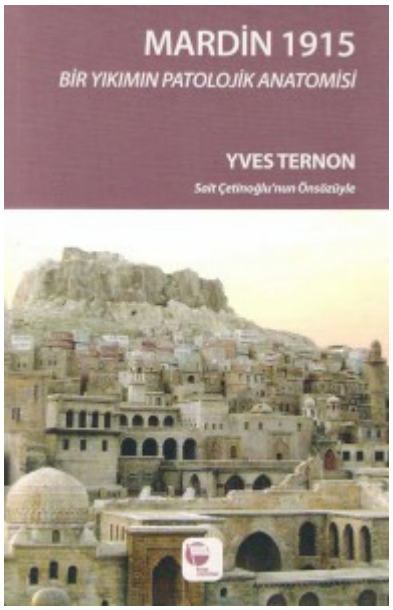

Gabriyel Bedros, Nazaryan İlyas, Boğos Kespo Kasparyan, Cinenci Bedros dikran, Ohannes Saryan, Kalyoncuyan Mıgırdiç, Holosyan İstepan, Şadyan Boğos, Çeroyan Nerses, Garabetyan, Ohannes (Zangoç S. Kevork), Barışyan İskender, Batanyan Atanas, Ahmaranyan Antranik, Numanyan Minas, Holozyan Sahak, Nazaryan Levon, Kasparyan Pol Boğos, Sabbağyan Vartan, Katmerciyan Gabriyel, Zalatyan Vartuhi, Bağdoyan Agustin, Çerme(yan) Raffi ve Tomas, Atamyan İskender, Kespo Kasparyan, Mükellef Dikran, Kendiryan Sait, Cınnancı Dikran, Kavoğ Selim, Kavoğ, Şenhur, Karagülle, Kassar Garabet, Terziyan, Terzibaşyan Ohannes, Mahdesi Murat, Lusiya, Edvard Kırdi, Batanyan Piyer, Ayvazyan Antranik, Atamyan Hanna, Şellime, Kara Zivan, Tazbazyan, Noory, Chayto, Sait Seyde, Sayığyan Agustin, Bedrosyan (Tecimer), Melikyan (ısın), Hakimyan (Mimar), Agop Sayığ, Hadidyan Vartan, Çandıryan, Atamyan Arsen, Babikyan, Boğos, Boğosyan, Veziryan Sait, İsraelyan Etiyen, Raffi Kano, Sait Karagülle, Hıbbas Antreas ve Levon, Lole mimarbaşı (Giso), Mirşo Samuel, Mirzo İskender, Mişel Dom, Cercis Bamp, Poturyan Ohannes, Topuzyan Agop…

Mardin'de 1915 öncesinde Ermenilerin ticaret ve sanayide geniş çapta etkinlikleri bulunmaktadır. Mardin'de Sanayi ve ticaretin gelişmesi, sermaye sahiplerinin Mardin ve bölge şehirlerine gelmesinde önemli bir etken oluyor ve 1915 öncesinde köylerde olduğu gibi şehirlerde de ucuzluk ve refah devri hüküm sürüyordu. Bu dönemde Ermeni (ailelerin) tüccar ve zanaatkarların ticaretteki payı çok büyüktür. Geniş inşa ve imar faaliyetlerine girişilen, ticari ve iktisadi alanların güçlendiği bu bölgede en önemli rolü Mardin Ermenileri ile Kızıltepe (Tel-Ermen) Ermenileri oynamıştır.

Kendilerini araştırmacı olarak tanımlayan devlet görevlisi hüviyetindeki akademisyenler bu gerçeği çarpıtmak için yoğun çaba sarf etmekte, gerçeği örtmeyi kendilerine görev bilmektedirler. Üniversite adlı/sıfatlı bir devlet kurumunun yayınında "Yüzyılın ikinci yarısında Mardin'de Avrupa tüccarı ismini taşıyan iki isme raslamaktayız. Hoca Oseb veledi Emsih ve kardeşi Çebur veledi Emsih. Mahkeme kayıtlarındaki bilgilerden bu kişilerin Mardin'de bir nevi tefecilik yaptıklarına dair hava da sezilmektedir."[4] Sözleri ile gerçeği bulandıran kelimeler, bu gerçekliğin üstünün örtülmesi çabalarının ifadesi olsa gerektir. Akademik yayında böyle bir ifadenin geçmesinin esef verici olduğunu burada tartışmak istemiyoruz. Altınının çizilmesi gereken, bu çabaların yaygın olmasının da üniversite adı altında faaliyet gösteren resmi kurumların sefaletinin göstergesi olduğunu belirterek geçelim.

Halbuki, resmi kurum çalışanlarının görmezden geldikleri veya çarpıttıkları resmi belgeler dahi gerçeği gizleyememektedirler. Bu görevlilerin bu belgelerin satır aralarını "sezmeye" kendilerini zorlamadan zahmetsizce bu belgelerin düz okunması dahi kendilerini apaçık gerçeğe yaklaştıracaktır. 1901-1902 tarihlerinde Diyarbekir vilayeti matbaasında basılan Salname-i Diyarbakır'da, Mardin'deki üretim, Mahsulat-ı arziye, Mahsulat-ı Hayvanniye, Mahsulat-ı Hamme ve Mahsulat-ı Sına'iyye olarak sınıflandırılmaktadır. Salnamede çeşitli tarım ve sanayi, üretim çeşitliliği ve miktarları da ayrıntılı olarak belirtilmektedir.

Her ne kadar Resmi yayınlarda, "Ermenilerin bölgede önemli bir ekonomik güce sahip

olduğunu göstermektedir. Ancak yüzyılın son çeyreğine kadar Ermenilerin idari olaylarda herhangi bir etkinliğine raslanmamaktadır”[5] denilerek, ulus devlet mantığıyla Hıristiyanların İmparatorluk idari mekanizmadaki etkinliği inkar ediliyorsa da bu akademisyenleri İmparatorluk yayınları yalanlamaktadır. Biz Diyarbekir Salnamelerinin birinci cildinde, sandık emini Agop Efendi, ticaret mahkemesi üyesi Hoca Oseb, gibi önemli idari görevlerde bulunan 23 Hıristiyan sayılmaktadır. İkinci ciltte, önemli görevlerde bulunan Hıristiyan sayısı 28’i bulur, Üçüncü ciltte 53, dördüncü ciltte 73 kişi sayılmaktadır.[6]

Diyarbakır/Mardin, Ermenilerin maddi uygarlığının yanında kültürel uygarlığının da önemli merkezlerinden biridir. Diyarbakır Ermeni basınını bu konuda örnekleyebiliriz:

Angakh Dikris (Hür Dicle) 19092da neşredilmeye başlamıştır. 2000 adet basılı 1000 adedi Diyarbakır, 500 adedi Mardin ve 500 adedi de Siirt’te satılmaktaydı.

Dikris (Dicle) 1910’de yayınlanmaya başlayan haftalık gazetedir.

Tzolker (Şavklar) 1910 da yayına başlayan 15 günlük gazetedir. Her üçü de teksir değil matbaa baskısıdır.[7] 1915 Soykırımı sonrasındaki çok uzun bir zaman sürecinde bölgede bu duruma erişilmediğinin altını çizmekle yetinelim.

Bölgede ekonomik, maddi ve kültürel varlığı tartışmasız olan Ermenilerin Soykırım sürecinde yok edilerek gücünün kırılması için çok ince bir plan hazırlanarak uygulamaya konulduğunu olayların gidişatından andığımız gibi Dr. Reşid’in anlatımlarında da ayrıntılı olarak mevcuttur.[8] Bu planın uygulayıcısı Dr. Reşid’dir. Özgürlükçü, Ermeni dostu olduğu gerekçesiyle eski valinin işine son verilerek Reşid Mart 1915’te çok güçlü bir pozisyona terfi ederek Diyarbekir valisi oldu. Reşid sert bir Ermeni düşmanı ve Türk milliyetçisidir.[9] Reşid Bey işe başlar başlamaz Ermeni mallarına el konulması için bir komisyon kurdu ve bu komisyonun başına geçti. Diyarbekir’deki Ermenilerin bütün mallarını toplatarak el

konulmasını organize ederek Ermenilerin ekonomik gücünü kırmayı hedefledi. Reşid, Karesi mutasarrıfı olarak 1913-14 yıllarında Ege'de Helen'lerin baskı, terör ve öldürmelerle adalara sürülmesini ve birikimlerine el konulmasını organize etmiş, burada *etnik temizlik* stajı gören bir kişidir. Diyarbakır'a kendi ekibi ile birlikte gelir. İbrahim Bedri ve Harun Ege'deki *etnik temizlik* sürecinde en etkin yardımcılarıdır. Ekip Ege'deki uygulamaların en beterini Diyarbakır vilayetinde uygulamaya koyarken bölgenin Ermenilerden kazınmasının en önemli ayaklarından birini oluşturacaklardır. Diyarbakır vilayetinin kana boyanmasının bir diğer nedeni de vilayetin geçiş bölgesi olmasıdır. Bu mıntıka içine giren hiç kimse vilayeti canlı olarak terk edememiştir.

Mehmed Reşid Bey 1918 de yazdığı anılarında tabii ki Soykırımı inkar eder. O "sadece vücuttaki habis urları temizlemiştir!" Ancak Soykırım sırasındaki kişisel zenginleşmesi dudak uçuklatıcıdır. Dr. Reşid valilik görevi bitene kadar önemli bir servet biriktirdi; takı, değerli taşlar, bir yığın halı ve antikayı yüklendi. Piyano çaldığına dair hiçbir kanıt olmamasına rağmen zimmetine geçirdikleri arasında piyano bile vardı. M. Kemal onun karısı ve üç çocuğuna İstanbul'da gasp edilen Ermeni malı verdi. Aile halen bu mülkü kullanmaktadırlar. Reşid Diyarbekir'deki sınır tanımaz Soykırım çılgınlığında yalnız değildir. Bu sınır tanımaz zalimlikte Ege'den getirdiği ekibiyle sınırlı değildir. 1915 Soykırımının en çok görmezlikten gelinen tarafı bu *sıradan* faillerdir. Yani soykırımı organize edenlerin yanında silah taşıyıp insanları öldürenlerdir. 1915 Soykırım sürecindeki bu suç ortaklığının bilinçli olarak alet olma ile karıştırılarak büyükten küçüğe suç ortaklığındaki irade gizlenmemeli, suç ortakları ve suç ortaklığı[10] unutulmamalıdır.

Bu suç ortaklığı Türk devletinin planlarına alet olmakla beraber kendi çıkarlarını da gözeten ve bu yönde serbest inisiyatif kullanmaktan kaçınmayan bir suç ortaklığıdır.[11]

Diyarbakır ve ilçelerinde soykırımı organize edenlerin başında Mebus Feyzi Bey (Pirinççizade- Pirinççioğlu- 1879-1933) ve kuzeni Bekir Sıdkı (Tarancı- 1888-1973) gelmektedir. Her iki kuzen Soykırım sürecinde inanılmaz servetler edindiler. Soykırım

zenginleşmek için oldukça iyi bir fırsattır. Dr. Reşid'in gelişiyle, bir seri katil olan Bekir Sıdkı belediye başkanlığına yükselir, özgürlükçü olduğu gerekçesiyle eski belediye başkanı görevinden uzaklaştırılarak belediye başkanı yapılır, Bekir Sıdkı aynı zamanda milis yüzbaşısı olarak da çok miktarda Ermeninin öldürülmesinde ve Soykırıma Asurilerin de müdahil edilmesinde etkin rol oynar.

Diyarbakır ve Mardin'deki Soykırım, Merkezi planın Dr. Reşid tarafından yerele uyarlanmış, üzerinde inceden inceye düşünülmüş planlanmış bir operasyondur. Dr. Reşit Mardin sancağında katliamları garantiye almak için Mardin mutasarrıfı Hilmi Bey'i 25 Mayıs'ta azleder, yerine gelen Şefik Bey'de bir ay içinde azledilecek ve yerine Dr. Reşid ekibinden güvenli adamı İbrahim Bedreddin'i geçici olarak mutasarrıf tayin edecektir. Soykırım planını garantiye almak için Adana'dan Diyarbakır'a tekrar getirdiği Gevranizade Memduh'u da Bedri Bey'le birlikte Mardin'e gönderir.

Dr. Reşit'in bu atamalarının yanında Mebus Prinççizade Feyzi de katliamın alt yapısını hazırlamaktadır. 15 Mayıs'ta Mardin İttihad ileri gelenleriyle gizli bir toplantı yaparak ayrıntılar kararlaştırılır. İttihad'ın Mardin murahhası ağır ceza reisi Halil Edip Ergin[12] katliam müfrezelerinin (El-Xamsin / *ellilik milis*) oluşturulması ile görevlendirilerek, katliamın alt yapısı hazırlanarak, Teşkilat-ı Mahsusa çetelerine bağlı müfrezelerle Mardin'de Soykırım gerçekleştirilir. Ternon anıt eserinde Mardin'deki 1915 Soykırım sürecini safhalar halinde ayrıntılı olarak inceler.

Soykırım sürecinde Başta Dr. Reşid olmak üzere Soykırım failleri inanılmaz servetler edindiler. Bekir Sıdkı'da Soykırım zenginleri arasındadır. Soykırım muhtemelen bu insanların başına gelmiş en iyi şeydi. Bir kısmı da yerel İttihat ve Terakki Cemiyetinin Kurucuları, yöneticileri ve üyeleri olan bu Kürt egemenleri, kendi alanlarındaki valiler, kaymakamlar, ordu komutanları ve Teşkilatı Mahsusa şefleri ile ortak planlamaya varan işbirlikleri oluşturmuşlardır.[13] Diyarbakır İTC yöneticileri ve Soykırım faillerinin listesi editörün ekleri ek 7'de verilmiştir. Bu kadrolar MHC kadroları ile örtüşürler.

Mardin'de de İTC kadroları, Soykırım şahitlerince Soykırım failleri ve işbirlikçiler olarak suçlanan kişilerle örtüşürler. Bu kişiler, M.Kemal'in 1917 yılında Mardin'e gelişinde de Paşa'yı karşılayanlar arasında görmek de şaşırtıcı değildir. Karşılayanlar arasındaki Abdülrahman Kavvas, Belediye başkanı Hıdır Çelebi'nin evinde M. Kemal'e Samur derisinden bir kürk hediye eder. Tazbazyan'dan el konularak M. Kemal'e armağan edilen bu kürk halen Konya'daki Atatürk Müzesi'nde bulunmaktadır. Diğer karşılayanlar da dikkat çekicidir. Şevket Bey, maliyeden Muhammed Bey, Derviş Gürciye, Abdülkerim Faşux, Abde Çelebi'nin oğlu Kasım, Şeyh Tevfik Ensari, Dr. Rıfat, maliyeden Hüseyin Beyi'n oğlu Mustafa, Necim Efendi, Şeyhmus Kalav[14], Haci Ahmed Ağa Serakçi, Numan Nemes, Daşi Ağası Hamda'nın oğlu Numan, Davud Bey'in oğlu Ahmet, Şeyh Hamid'in oğlu Şeyh Ata, Mişkevi aşiretinden Davud Ağa, Mendelkeni aşiretinden Davud Ağa, Hammo Yunus'un oğlu Asad, İshak ve Yahya Hulusi, Kaddur Bey, Haci Abdülhalim Bey, Hacci Abdülrezzak Kantarcı, Hacı Abdülkadir Paşa[15], Ahmed Nazo, Hacci Zeki, Haci Gözeler'den Tahir ve kardeşleri, Muhammed Gebuşo[16], Aliko …

Soykırım failleri olarak suçlanan kişileri sonrasında ki Kemalist dönemde, Diyarbakır ve Mardin'de ticaret odaları yönetim kurullarında bir arada görmekteyiz. Bekir Sıdkı Tarancı, soykırımcı çevre ile Diyarbakır Ticaret Odası Başkanı olarak poz verirken, Rifat [Emin]Güven de yine bu çevre ile Mardin ticaret Odası Başkanı olarak poz verir. Yerel imalatçıların ve işletme sahiplerine ticaret odası üyelerine baktığımızda Soykırım failleriyle tam bir örtüşme görürüz. Siyasiler de bundan azade değildirler (MHC kurucuları, mebuslar, parti başkanları, Halkevi yöneticileri, belediye başkanları…). Ermeniler Yok edildikten sonra sıra bunların mülklerinin paylaşımına gelecektir. Para, ziynet eşyası ve diğer taşınır malların kapanın elinde kaldığı, kendisi de bir soykırım zengini olan Dr. Reşid'in anlatımlarında mevcuttur.[17]

Failleri daha sonra el koydukları mülkleri üzerine tapulatmak, gaspı hukukileştirmek için mahkeme kuyruklarına görmekteyiz. Dönemin gazetelerindeki ilamlar bu konuda zengin bilgiler içermektedir. Bu tescil işlemlerinin ilan edildiği gazetelerdeki Sulh hukuk

Mahkemesi kararları Al-Xamsin/El-Xamsin mililerinin / ölüm mangalarının resmi geçidi gibidir. (Ek 1)

Katliamların planlayıcı ve organizatörlerinden mebus Feyzi Bey, el koyduğu birçok köyün, akarın, taşınmazın, paranın ve ziynet eşyasının yanında 1915 öncesi 600 işçinin çalıştığı Kazancıyan'ın bakır madeni işletmesine de el koyar. Soykırımdaki başarısından dolayı Pirinççizade ailesinin el koyduğu – 1915 yılında 600 işçinin çalıştığı – işletme o dönem için çok büyük bir işletmedir.

Ermeni Soykırımını çağdaş tarihin en kapsamlı mal aktarma örneği olduğunu açıkça söyleyebiliriz. Osmanlı Ermenileri için bu politika yıkıcıydı, belki de dünyanın sonu niteliğindeydi. Çünkü olanlar sadece mal kaybı ile ilgili değildir. Mal kaybetmeyi kimse sevmez ancak insanlar buna ek olarak profesyonel kimliklerini de kaybetti. Halep'te sokak süpürmeye başlayan eczacılar, profesörler oldu. Ermeni soykırımına maruz kalanların toplumsal hareketlilik bağlamında aşağıya doğru iniş göstermesi de fark edilmesi gereken bir unsurdur. El koyma sürecinin kendi içinde de gerilimleri vardı. Gaspçıların arasında Ermeni mallarının kime kalacağı konusunda muazzam çatışmalar yaşandı. Aynı mahallede bir Ermeni tüccar *tehcir* edildiğinde o [kalan] malın kimin olacağı üzerinde kavga ediliyordu. Bazı insanlar sırf bu yüzden birbirini öldürüyordu. Polis arşivlerinde bu tür şiddet ve çatışma olaylarının kaydı mevcuttur. Elitler için [Talat, Enver, Cemal] yaşananlar ideolojikti. Orta sınıf için Ermeni mallarına el koymada rekabet, sıradan insanlar için ise yağma ve çalmaydı. Belgelerin de işaret ettiği gibi Bu politikanın [Soykırım] birincil amacı mal aktarımı değildi. Birincil amaç insanlarla, insanları yok etmeyle alakalıydı. Mallar ikincil konuydu. Bu ekonomik değil ulusal meseleydi.[18]

Ancak, 1915 Soykırım sürecinde Ermenilerin sürgün edilerek mallarına el konması, Ermenilerin yaşam araçlarından koparılarak ölüme yollanmasıyla eş anlamlı olduğu unutulmamalıdır.

1915 Soykırımı sürecinin can ve mal kaybı dışında bir başka yüzü daha vardır ki, bu da *evlad-ı metruke* yanı Ermeni gen havuzuna el konmasıdır. Soykırım sürecinde kadın ve çocukların kaçırılması ve esir pazarlarında satılması sıradan bir olaydır. Osmanlıda esaret 1909'da resmen kaldırılmasına karşın, savaşın bitimine kadar Ermeni çocuk ve kadınlar için bu pazarlar yeniden açılır. Ternon, bu olgunun altını çizer. Ermeni söz konusu olduğunda uygulamada her şey mubahtır:

Kadın ve çocukların kaçırılması ise Kürt aşiretleri için alışılmış bir olaydı. Hem katliam öncesi hem de katliamlar esnasında. Çoğu Müslüman olmuş, onları kaçıran ailelerle bütünleşmiş, bazıları esir gibi kalmış ve tekrar satılmışlardır. Halep'deki Bab-Nera çarşısı esir pazarıdır. Bu pazarlar Dünya Savaşı sonuna kadar sürer. Diyarbakır konsolos yardımcısı Gustave Meyrier, Kürt veya Arap aşiretlerinin kaçırdığı Ermenileri bulmak için vaktinin ve gücünün çoğunu harcamış ve her zaman da başarılı olamamıştır.

Kadın ve çocukların kaçırılması ve Müslüman haremlerinde tutulmasına Binbaşı Noel de hatıralarında tanıklık eder. Hatıralarında sadece Nusaybin'de 250 kadının güçlü ailelerin haremlerde tutsak olduğunu ve dönemin kaymakamının bunlara gücü olmadığını kaydeder. Kurtarılma sırasında bütün parasını kaybedip açlıktan ölen din adamı örneği verir.

Ternon da incelemesinde kadın ve çocukların kaçırılması ve satılarak esir edilmesiyle ilgili olarak birçok tanıklıkla birlikte, Diyarbakır, Viranşehir, Cizre, Urfa ve Mardin'de kurulan esir pazarlarına ayrıntılı olarak yer verir, bu esir pazarları Osmanlı yönetimi altındaki topraklarda müttefik Almanlar ve Avusturyalıların gözlerinin önünde kurulmaktadır:

Kürtler bir tehcir konvoyuna saldırıp kadın ve çocukları kaçırırken aile nüfusunu arttırmaktan başka, ülkenin belli başlı esir pazarlarında satacakları tutsakları düşünüyorlardı. Bu pazarlar Diyarbakır, Viranşehir, Cizre, Urfa ve Mardin'de kurulmaktaydı. J. Rhétoré ve H. Simon'un söyediğine göre Mardin'de katliam döneminde esir fiyatları çok yüksek değildi. Satıcılar, mallarından ve ganimetlerinden en kısa sürede kurtulmak

istiyorlardı. Böylece 5-7 yaşlarında 5-20 kuruşa (1.50 F-6 F) bir kuzu fiyatına satılıyordu. Genç bir kız veya 14-15 yaşlarında bir genç delikanlı 2-3 mecidiyeye (9 F-13.50 F) alıcı bulmaktaydı. Genellikle Hıristiyan bir kadının değeri daha fazla 1 Türk lirasıydı[19]. (23 F)

El konan kadınların satışından elde edilen gelirin yanında, bunların mensup olduğu ailelerin durumuna göre fiyatları yükselmektedir. Burada bir başka fırsat yakalanmaktadır. Zira gelecekte bu kızların ve kadınların sahibi olmak aynı zamanda bunların ailelerinden kalan mülklerine de el koymanın yasal olanağını sağlamaktadır. Cumhuriyet döneminde bölgedeki tapu tescil ilanlarında bu olanağın sıkça kullanıldığını, el konan kadınların varisi oldukları aile mülklerine el koymak için araçsallaştırıldığını görmekteyiz:

Bazı kişiler için arttırma 25-30 lira hatta daha fazla yükseliyordu. Eğer genç kadın önemli bir aileye aitse değeri yüksekti. Böylece Mardin'li Kaspo ailesinden küçük bir kız 8 liraya satılmıştı. 3-8 yaşlarında küçük bir çocuğu satın almak için iyi bir alışverişti. Müslüman bir ailede geçireceği 1-2 ay sonunda hele iyi muamele gördüklerinde ilk ailelerini unutup yeni evlerine bağlanırlardı. Bazen bu gibi çocuklar akrabaları tarafından bulunup satın alan ailelerine geri gitmek bile istemiyorlardı. "6 yaşlarında bir erkek çocuk Müslüman bir evde geçirdiği bir yıl sonunda dini uygulamalara öyle bir uymuştu ki müezzinin sesini her duyduğunda namaz duruşunu alır, eller, kulaklar arkasında dünyevi seslerden uzaklaşmak için her hareketi, hatta iki zamanlı namaz pozisyonlarını bile uygulamaktaydılar. Beş-altı yaşlarında küçük Ermeni kızlar gördüm ki, Arapça İslam dualarını kelime-i şahadet formüllerini, eskiden Hıristiyan dualarını söyledikleri rahatlıkla ve güvenle tekrarlamaktaydılar."

Satışlar yönetimin gözleri önünde yapılmaktadır. Ancak esir ticaretini bir zenginleşme aracı olarak gören zihniyetin yanında vicdanlı insanlarda bulunmakta bu kurbanları kurtarmanın yollarını aramaktadırlar. Gerekirse bütün servetini bunun için harcayan insanlar coğrafyamızın yüz akıdırlar:

Mardin'de halka açık satışlar 15 Ağustos'ta başladı. İlki kadınların satışı oldu. Polisin iyimser bakışları altında sürerdi. Hyacinthe Simon'un anlattığına göre Bir Süryani Katolik kadın (Yusuf Sa 'do-Nano'nun dul eşi), o gün pazarlık ederek yüzlerce Hıristiyan kadını satın alır. Tehcirden etkilenmemiş olan Mardinli Süryaniler tutsakları satın alıp evlat edinmek istiyorlardı. Başpiskopos Tappuni satın alabileceği kadar çok çocuğu kurtarmak için tüm parasını feda eder. Böylece 2.000 çocuğu ailelerinin yanına yerleştirir ve masraflarını öder. Özel serveti olmadığından borç alır. Ama polis araştırma yapmakta, saklanan Ermeni olup olmadığını soruşturmaktadır. Tappuni, satın alınan bu çocukların Süryani Katolik olduğunu iddia eder ve dost olan bazı memurların yardımı ile onları Bedreddin'in yıkıcı öfkesinden sakınır.[20] 1916'da satışlara sunulan gruplardan biri 600 çocukluk bir gruptur. Arkasından 200´lük ve 200´lük bir diğeridir. Tüm bu çocuklar satılamadığından Osmanlı yönetimi bir yetimhane açar ve onları oraya yerleştirir.

Bazıları kaçırdıkları veya satın aldıkları insanlara adilane davranırlar. Onlara aile bireylerine olduğu gibi davranırlar hatta yardım edilmeleri için başkalarını satın alırlar. J. Rhétoré, Savur'dan bir Müslüman ileri gelenden bahseder. Bu zat onları kurtarmak amacı ile yirmi kadar genç kız satın alır ve onlara Müslüman olmalarını hiçbir zaman teklif etmez. Ancak genellikle sahipler esirlerine din değiştirmeleri yönünde baskı yapmaktaydılar, ret cevabı alınca da sert davranıyorlardı. Bu kabalıklar dini önyargılardan kaynaklanıyordu. Bitlis'ten iki genç Ermeni kızı sahipleri tarafından günde iki kez dövülmekteydi çünkü efendileri "Hıristiyanlar ancak dövülmeye müstahaktır" diyordu. Müslüman evlerdeki bu Hıristiyan kadınlar için hayat, özellikle fakir evlerde ya da Kürtlerde çok zordu. Fiziksel cezalar olmasa bile bir hareme bağlıydılar ve evdeki diğer kadınların nefretini yaşıyorlardı. Bazen satın alan onları tekrar elden çıkarıyordu çünkü evdeki kargaşa bitmek bilmiyordu. Neden kıskançlıktı.

Fiyatların düşüklüğünden faydalanan resmi görevliler kadın koleksiyonu yapmaktan çekinmez ve utanmazlar. Ternon, esir Ermeni kadınların Müslüman yanlarındaki koşullarının ağırlığına ilişkin tanıklıklara yer verir:

Esir pazarındaki düşük fiyatlardan faydalanan açıkgözler ise Ermeni kadın koleksiyonu yapıyorlardı. J. Rhétoré bir subayı anlatır. Bu adam evine 12 kadar kadın doldurup onların ihtiyaçlarına yetişmek için askeriyede sorumlu olduğu dükkanı satmaktaydı. 13-14 yaşlarında genç kızlar Müslüman eşleri olmaktaydı. Diğerleri hizmetçi gibi muamele görmekte ve evin en ağır işlerinden sorumlu olmaktaydılar en aşağılayıcı işler onlara verilmekteydi. Oysa Müslüman eşler akşama kadar gezer ve gevezelik ederlerdi.

"Başpiskopos Maloyan'ın baldızının esir olduğu evde bir eşeğin görevini yüklendiğini ve kötü muamele görmekten, kaba bir efendinin dayağından kolunun kırıldığını anlatırlar.

Esir olduğu köyde görülen rahibe Sayde çeşmeye omzunda testi ile giderdi. Bu da evde hizmetçi görevi yüklendiğini gösterirdi. Yani yorgunluk ve aşağılama ayrıca hakaretler ve kötü muamele de onun payına düşerdi."

Birçokları bu koşullara dayanamayarak hayatlarını kaybederler. Hayatta kalabilmek için koşullar çok ağırdır ve birçokları bu ağırlığa dayanamaz:

Vilayette 1915 Sonbahar ve Kışında binlerce çocuk hastalık, mahrumiyet, kötü muamelelerin acılarından ölür. Katliamların başından itibaren ailelerinin ebeveynlerinin tutuklandığını tehcir edildiğini ve öldüğünü görmüşlerdi. Hastalandıklarını fark eden efendileri onlardan en kısa zamanda kurtulmayı amaçlarlar; bazen da kendi elleriyle öldürür ve cezasız kalırlar. "Kendi gözlerimle gördüğüm bir olay da hasta olan beş yaşlarında küçük bir kızı sahibi canlı canlı bir gübre yığını altına gömmüş ve üstüne de bir taş koyup ayaklarıyla bastırmıştı. Ancak bu sırada orada olan diğer bir Hıristiyan görmüş ve çukurdan çıkarmak istemiş. Ama barbar ve haris adam 5 kuruş (1.50 F) almadan izin vermemiş, gömmek için harcadığı çabanın değerini istemiş. Buna rağmen küçük çocuk kurtarılamamış çünkü adam taşı bastırırken bel kemiğini kırmıştı, hastalığı iyileşemeyecek bir şey değildi. Birkaç gün de ölmüş, büyük acılarının arasında annesini çağırıp ağlamıştı." sözleriyle Rahip Rhétoré durumu özetler.

Mütarekeden sonra bunları arayıp bulmak yanında nüfuzlu kişilerin elinde olanları almak son derece zordur. Yukarıda da Nusaybin özelinde Binbaşı Noel'in anılarında değindiğimiz gibi bilinen kişilerden almak son derece zordur. Bazıları da yeni hayatlarına tutunmaya çalışmaktadırlar:

Ateşkesten sonra kaybolanlardan bazılarını arayıp bulmak mümkün oluyordu. Ama bazıları Müslüman evlerle öyle bütünleşmişlerdi ki tanınamıyorlardı veya yeni kimliklerini terk etmek istemiyorlardı. Dr. Şahap Gedik'in bana yakın zamanda anlattığına göre evrakların incelenmesi neticesinde her köyde her Kürt ailesinde bir kuşak öncesinde bir Ermeni'nin varlığı ortaya çıkmaktaydı. Bunun nedeni ise Kürtlerin çok büyük sayıda Ermeni kadın ve çocuğu Mardin bölgesinden kaçırıp köylerine götürmesiydi. 1945'te Mardin'de askeri doktor göreviyle bulunurken birçok köyü ziyaret etmiş ve Kürtlerin 1915 olaylarından bahsetmelerini dinlemiştir. Bu uzak bölgede misyonlar ve kuruluşların gücü yetmediğinden 1918 ateşkesinden sonra çok az çocuk geri verilmiştir. Böylece Mardin yöresindeki Kürtler etnik köken bakımından Kurdo-Ermeni'dirler.

Kaçırılan, el konan ve esir edilen kadınların Müslüman haremlerinde tutulması, Ermeni gen havuzuna el konma uygulaması, bedava işgücü olarak kullanılmasının yanında Erkeklerinin öldürülerek kadınlarını ve çocuklarını da seks kölesi olarak çalıştırılması Ermeni halkını doğurganlığını yok ederek, ortadan kaldırılması yani Soykırımın önemli ayaklarından biridir. Seks köleliği Soykırım ve sonrasında bölgede geniş bir uygulama alanı bulmaktadır. Seks köleliği ayrıca organizatörleri açısından da bir zenginleşme alanı ve aracıdır. Üngör'ün aynı zamanda bir doktora tezi olan çalışmasında, soykırım sürecinden kadınların tecavüz ve kölelik üzerinden etkilenmelerinin yanında seks kölesi olarak kullanılmalarının altını çizerek 1915 Soykırımı sürecindeki Ermeni çocuk ve kadınların seks kölesi olarak bir meta olarak kullanılmalarını örnekler. Seks köleliğinin, köle sahiplerinin zenginleşmesinin aracı olmasının yanında, bu köleliğin ayrıca bir aşağılanma aracı olarak da kullanıldığını söylemeye gerek yok sanırım.

Fahişeler[21]:

"Soykırım, uygulandığı ataerkil kültürün biçimini almıştır: tıpkı diğer maddî mal varlıkları gibi, kadınlar (ve çocuklar) da mal olarak görülüyordu ve mal da dağıtılırdı:

Durum yirminci yüzyılda (örn. Nazi Almanya'sında ve Kamboçya'da) değişmeye başlamış olsa da, kadınlar soykırımda doğrudan nadiren yer alırlardı; kadınlar çoğunlukla erkeklerden farklı yollarla (tecavüz ve kölelik üzerinden) mağdur edilmişlerdir ve soykırımın sonuçları (Bangladeş'te olduğu gibi, tecavüz kurbanlarının dışlanmaları veya failin toplumuyla bütünleşmeleri) da genellikle farklı olmuştur. Tüm bu farklılıklar: (1) kadınların, onları tarihsel açıdan hem savunmasız hem de değerli kılan özgün biyolojik nitelikleri (cinsiyet, üreme kabiliyeti ve analık) ve (2) ataerkil toplumda, kadınların zayıf, bağımlı ve onların vücutlarından, işgüçlerinden ve üreme güçlerinden yararlanabilecek erkeklerin cinsel malı oldukları biçiminde egemen olan varsayımlar açısından açıklanabilir.[22]

Ataerkil Ortaçağ toplumlarındaki cinsel ilişkiler sosyal hiyerarşileri ve yetişkin erkek üstte, kadınlar, erkek ve kız çocukları daha altta ve fahişelerse en altta olmak üzere, hakim ve madun konumları tarihsel anlamda vurgulamış ve pekiştirmiştir. Bu gelenekte, yönetici otoriteler fahişeliği genelde muhtemel erkek cinsel şiddetine sosyal açıdan yararlı bir alternatif ve resmî veya gayrıresmî vergi gelirlerinin kaynağı olarak görmüşlerdir. Bir uzmanın deyişiyle, sosyal olarak çoğalmaları için gerekli olduğu üzere, Ortadoğu toplumlarında, "kurumsal fahişelik gizli dengenin bir parçasını oluşturmaktadır.[23] Bu istikrarsız cinsel denge, esas olarak I. Dünya Savaşı'nın bir sonucu olarak, Osmanlı İmparatorluğu'nda fahişeliğin fazlasıyla arttığı dönemde bozulmuştur. Ailenin erkek üyelerini cephede veya başka yerlerde kaybeden dulların sayısındaki artış, Osmanlı nüfusunda reisin kadın olduğu ev ahalisinin ve yalnız kadınların artmasına yol açmıştır. Bu çaresiz kadınların çoğu genelde fahişelikten başka bir seçenek görmüyorlardı. Bazıları tuzağa düşürülüyor veya buna zorlanıyorlardı, fakat büyük bir bölümünün ailelerini geçindirmek için başka şansları olmuyordu. Bu süreç, tehcirlerden sağ kurtulmuş Ermeni

kadınlar için çok daha acılıydı.[24] Savaş, çoğu geçimlerini sürdürmekten aciz olan ve bu nedenle fahişeliğe başlayan hayatta kalmış Ermeni kadınlar açısından, çöküş değilse bile, ahlaken düşüşe yol açmıştır.[25] Savaş sırasında Halep'deki Amerikan konsolosu Jesse Jackson, "güvenilir kaynaklardan alınan raporlara göre, refakatçi jandarmalara kadın ve kızlara istediklerini yapabilecekleri söyleniyor" diye rapor göndermiştir.[26] Ermeni kadınlarının fahişelik yapmalarını zorla organize etmekte olan kişileri Almanlar bile biliyorlardı.[27] Dr. Harry Stuermer, söylediği gibi bu *organizasyon* Almanların gözleri önünde cereyan etmektedir. Sturmer, Almanların tavrını şu sözlerle açıklar: "Almanların tutumu kesinlikle bir alçaklıktı."

Peru'lu yazar Mario Vargas Llosa'nın, Peru'da *Aydınlık yol* gerillalarına karşı savaşta askerin moralini yükseltmek için organize edilen gezici genelevi hicvettiği *Yüzbaşı ve Kadınlar Taburu* kadar organize olmasa da 1915 Soykırımı sürecinde Ermeni kadınların ve çocukların satılması için esir pazarlarının olduğu yerlerde askerin *ihtiyacı* için genelevler organize edilmiştir. Birçok Ermeni kadın buralarda Osmanlı askerlerinden frengi hastalığını kaparak[28] hayatlarını kaybetmişlerdir. Bu genelevde üst düzey görevlilerin de hastalık kaptıklarına dair dönem anılarında bilgiler verilmektedir.

Ölüm yürüyüşüne çıkarılanları da aynı akıbet beklemektedir. Yollarda kendilerine refakat eden jandarmaların tecavüzüne uğramalarının yanında, yolda saldırılar sırasında da saldırganların tecavüzlere göz yumulur. Herhalde de bu karşılıksız değildir. Kamplarda durum değişmez. Buralarda da bunları iyi koşullar beklememekte; Hayatta kalmak için ya genelevlerde çalışacaklar yada fahişeliğe zorlanacaklardır:

İstanbul'dan Der ez-Zor'a tehcir edilmiş Ermeni aydını Yervant Odian, bir fahişeyle karşılaşmış ve kadına kendisinden iğrendiğini söylemiştir. Fakat kadının cevabı şöyledir: "Bu hayatı yaşayan bir tek ben miyim? Tehcir edilen bütün Ermeni kadınlar… kimilerinin kocaları kayıp veya katledilmiş, hepsi aynı durumdalar. Hayatta kalmak için ya kerhaneye düşecekler ya da bir dost edinecekler. Başka nasıl yaşamamızı istersin acaba?" Odian bir

Ermeni kadını olmanın ne demek olduğunu anlatmakta ısrar edince de, kadın "'Artık çok geç… Üç yıl böyle yaşadıktan sonra benimle kim ilgilenir ki? … Memleketime dönmeye cesaretim yok… Akrabalarımın ve dostlarımın yüzlerine bakmaya utanırım."[29] Kadınların bu ahlakî felakete yönelik edebî tepkileri asimilasyon ve kimlik yitimi, farklı ırktan insanlarla evlilik sonucu yabancılaşma ve psikolojik travma korkuları gibi temalar etrafında dönüyordu.[30] Bir tarihçiye göre, fahişeliğin yaygınlaşması çocukları da etkiliyordu, çünkü "bu dönemde Türkiye'nin demiryolu hatları boyunca çocuk fahişeliği ve tecavüzler de almış yürümüştü. Sekiz yaşındaki, hatta daha küçük çocuklar bu bölgelerde fahişeliğe zorlanmışlardı."[31]

Soykırım sonuçlarına ilişkin extrem örnek olmakla beraber Diyarbakır genelevindeki Fexo'nun hikayesi ilginçtir. Diyarbakırlı yazar Vasıf Öngören *Asiye Nasıl Kurtulur?* adlı sinemaya da uyarlanmış olan ünlü eserinde Fexo'dan ilham almış olmalıdır:

Diyarbekir'de, Ermeni kadınlarının fahişeliğine dair dilden dile aktarılan örneklerden biri de, kısaca Fexo diye anılan Fahriye Yıldırım'ın durumuydu. Fexo, soykırımda ölümden kurtulmuş ve bir kadın ve bir Hıristiyan olarak sürekli biçimde iftiralara uğradığı bir Kürt ailesine verilmiş Diyarbekirli bir Ermeni kızıydı. Hem yetim, hem kız ve hem de Ermeni kökenli olması nedeniyle son derece düşük sosyal statüsünden dolayı, yaşamını sürdürmek için genç yaştan itibaren fahişelik yapmaktan başka bir çare görememiş. 1940'ların sonu ve 1950'lerin başlarında, Diyarbekir kerhanesinin kontrolünü ele geçirip, orada çoğu kendisi gibi yetim ve öksüz olan kadınları çalıştırmaya başlaması itibariyle Diyarbekir'de bir fenomen haline gelmiş. İş, adıyla sanıyla "Patron Fexo"nun gözetimi altında iyice büyümüş ve kerhanesi sayesinde büyük bir servet edinmiş.[32]

Ermeniler kadar olmasa bile 1. Büyük Savaş bölgedeki diğer kadınları da etkiler. Bu durum günümüzde bölgede süren düşük yoğunluklu savaş sırasındaki durumla benzerlik gösterir. Savaş öncesi Kürtler arasında mevcut olmayan fahişelik[33], savaş sırasında Kürtler arasında da yaygınlaşacaktır:

Kürt köylü ve göçerleri arasında fahişelik savaşa kadar pek duyulmuş şey değildi. Britanyalı ajan Noel'in [Binbaşı Noel] *yazdığı gibi, "Kürdistan'da bir fahişeden bahsedildiğini hiç duymadım. Doğu vilayetlerinde üstü örtülü bir şekilde bir Acem'den, kuzeyde bir Rus'tan, güneyde bir Arap'tan ve batıdaysa bir Türk'ten söz edilir".[34] Bu halkın arasında da, Ermenilerde olduğu kadar olmasa da, savaşın ardından fahişelik başlamıştır. Bir Osmanlı subayı, korkunç bir çaresizlik içindeki pek çok Kürt kadınının "vücutlarını satmak"tan başka bir çareleri kalmadığını ifade ediyordu.[35] Kürt siyasetçi Memduh Selim Bey savaştan sonra birçok yalnız Kürt kadınının "müzkirat"a (alkolizm) gark olduğunu ve "fuhşiyat"tan başka şanslarının kalmadığını üzülerek söylemiştir.[36] Bu güçlü ahlakî retoriğin bir parçası da muhafazakâr bir halkın duygularının galeyana gelmesiydi, fakat Birinci Dünya Savaşı'nın getirdiği yıkımın doğu vilayetlerinde sosyal açıdan büyük bir sorun olarak meydana geldiği bir gerçekti. Osmanlı inanç kalıplarına göre, bu kadınlar fahişelikle iştigal ettikleri an dışlanırlardı. Dışlanmış insanlar olarak karşılaştıkları sorunlar kitlesel şiddetin ardından gark oldukları sorunları ağırlaştırmıştır."*

Soykırımın sonucunda gerçekleşen el değiştirmenin yöntemleri ve boyutlarına geldiğimizde, Ermenilerden kalan bu mülklerin hem devletin masraflarını karşılaması, devletin özel sektöre ve şahıslara sübvansiyon ile özel şahısların bir zenginleşme aracı olarak kullanıldığını görüyoruz. Bu mallar aynı zamanda tehcir masraflarında da kullanılmıştır. Bir bakıma devlet Ermenilere kendi ölüm yolculuklarının finansmanını kendilerine yüklemiştir.[37]

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivinin 272/ 10.2.13.2 sayılı arşiv belgesine göre Mardin'de 1915 Soykırımında el konulup paylaşımdan arta kalıp Cumhuriyet dönemine devrolan ve iskana müsait 248 emlak bulunduğu kaydedilmektedir. Bunun dışında Mardin Katolik Ermeni Cemaatinin mülkü olup, 1936 beyannamesinde kaydolmadığından el konulanlar hariç, 1936 Beyannamesinde kaydolan 155 mülk (bina) bulunmaktadır. Halen bu binalar Ermeni Cemaati mülkü olarak kayıtlı olmakla beraber mütevelli heyetince keyfe keder idare edilmektedir. Mardin'de Ermenilerden kalan mülkler oldukça çoktur. Devletin el

koyduklarının yanında özel kişilerinde gaspları söz konusudur. (Ek 2) Artık malının başında bulunma ihtimali ortadan kalkmış bu kurbanlar için hayalı borçlar üretilerek icra kanalıyla mallar gasp edilir.

Hem medeni kanunun zilyetlik hükümleri, hem de 28 Mayıs 1928 gün 1331 numaralı kanun, "Temlik [*Mülkiyet Verme*] Kanunu ile el konulan Ermenilerin mülklerine el koymanın *meşrulaştırılma* yöntemlerinden biri olarak karşımıza çıkar. Zilyetlik ve *nizasız tasarruftan* iki şahitle el koyduğu mülkü kendi adına tescilini isteyerek müsadereyi yasallaştırmadır. Mardin ulus Sesi gazetesinde buna ilişkin bir çok örnek bulunmaktadır. Bu örneklerden biri de Mardin İttihat ve terakki Başkanı Abdurrahman Kavvas'ın[38] Mardin Asliye hukuk Mahkemesinin kararıyla Mardin'de tasarruf ve zilyetten elde ettiği Ermeni mülklerinden birkaç örnek veriyoruz. Mardin İttihat ve Terakki Cemiyeti Başkanının dükkanlarının tapusun olmadığını 1950 yılında hatırlaması ilginçtir! (Ek-3)

Süryani Ortodoks Kilisesi Haber ve Kültür Dergisinin 3 haziran 1998 ve sayı 3'te yayınlanan bir düzeltmede şu sözler yer almaktadır: "Geçen sayımızda yazdığım Mardin yazısının bir takım yanlışlık ve eksiklikleri olduğunu farkettim. Mardin kent merkezinde çoğunlukta bulunan Ermeni Katolik Cemaatinin varlığından sözetmemek bir eksiklikti. Hatam da dünyada tamamı sit alanı ilan edilen 3. Kent olan Mardin'in kent mimarisini sadece Süryanilere mal etmemdi. Bu hatamdan dolayı özür diliyorum. Oysa ki Mardin kent mimarisinin yaratıcıları Süryani ve Ermeni mimarlardır. Ve Mardin merkezindeki Süryanilerin çoğu da Ermenilerin terk edilen evlerine sonradan yerleşmişlerdir. (Bkz Ulus Sesi Gazetesi 07 .01. 1939 tarihli nüshasındaki Vakıflar genel direktörlüğü'nün ilanı)" bu sözler Süryanilere geçen Ermeni mülklerine işaret etmektedir. (Ek 4)

Ermenilerden ve Süryanilerden kalan bu mülkler yöre egemenlerine çok düşük bir ücretle kiralanıp sermaye transferi ve sübvansiyon yapılmaktadır. Bunlara ilişkin Kiralık Tarlalar'ın ilanlarından örneklerde ile Ermeni Katolik vakıf mülklerinin kira ücretlerini okuyucunun dikkatine sunuyoruz. (Ek 5)

El değiştirmenin bir yöntemi de hayali borçlandırma ile icra kanalıyla el koymadır. Ekte verdiğimiz örnekte, bu miktarda mülkü olan birinin böyle bir borcu olması akıl dışıdır (Ek 6). Hıristiyan cemaate ait mülkler alenen haraç mezat satılmaktadır (Ek-7). Malının başında bulunmayan kişilerin mülklerine mahkeme kararıyla elkoyma (Ek 8). Tapu kaydı düzeltme gerekçesiyle Hıristiyan mülkleri emval-i metruke statüsüne sokmak, Tapu tescili o sırada orada olması imkansız bir kişi lehine iptal ederek. Malının başında olmadığı gerekçesiyle el koyma. Tapu kaydı düzeltme gerekçesiyle Hıristiyan mülkleri emval-i metruke statüsüne sokarak gasp etme. Mardin'de Hıristiyan vatandaşlara baskının bir parçası olarak bu vatandaşların tasarruf ettikleri mülklerin mülkiyeti iki şahitle değiştirilip emval-i metruke adı altında gasp edilmektedir. Bazı durumlarda ise iki şahidin biz filancayı Halep'te gördük demeleri, bu kişilerin mülklerine el konulmasına yeterli olmaktadır. (Ek 9) Mardin'de kalan Hıristiyanların (Süryaniler) büyük bölümü köylüdür ve okuma yazma oranı son derece düşüktür. Haklarını arayabilmeleri son derece zordur. Çoğu hak arama süreci cinayetle sonuçlanmaktadır. (Ek.10)

Kamulaştırma kararı da bir el koyma biçimidir. Rayiç bedel çok düşük tutularak el konulur (Ek 11)

Tapularını *kaybedenle*r de vardır:

Ulus Sesi, 8 Temmuz 1954

"Yitik Tapu Senetleri

Dokuz adet arazi tapu senetlerini kaybettim. Yenilerini çıkaracağımdan eskilerinin hükmü olmadıklarını ilân ederim. Mazıdağı Karte köyünden Abdurrahman Bulut"[39]

Çeşitli şekillerde Hıristiyan cemaate baskılar uygulanmaktadır. 1915 Soykırımı sonrasında Mardin'de 1600 Ermeni kalmış yada geriye sadece 1600 kişi dönebilmiştir. Cemaat üzerinde

baskı hiçbir zaman eksik değildir. yolsuzluk suçlamasıyla yada yaşlılık bahanesiyle mütevellinin görevine son verilerek, vakıflara ait mülkler keyfe keder kullanımın önü açılmaktadır aynı zamanda bunlar, Cemaat mülklerinin takibini de imkansız kılmaktadır.

(Ek 12)

"Cumhuriyet" rejiminin bir toprak reformu baskısı ile karşılaşmaması, el konulan Ermeni mülklerinin suç ortaklarına dağıtılmasıdır. Hem soykırımda hem de sonrasındaki paylaşımdaki bu kolektif suç ortaklığı Soykırımın günümüze taşınması ve inkarın sürdürülmesinde en önemli etkenlerden biridir. Mardin Hıristiyan nüfusun yoğun olduğu ve zengin olduğu bir yerdir. Soykırım sırasında yok edilerek mülklerine el konan bu kurbanlardan kalan mülk devletin bölge halkına şölenler eşliğinde dağıtılmaktadır. Bunun *günahından* kurtulmak için yeter mi? bilinmez ama bu şölen sırasında 3 koyun boğazlamak da ihmal edilmeyecektir. (Ek 13)

1915 Soykırımında olduğu gibi bunun sonuçlarından biri olan *Emval-i metruke* yada Hıristiyan mülklerine el konulması sürecinin bir devlet politikası, bir tabu ve tartışma dışı bir konu olduğunun altını çizmek gerekir. İTC – Kemalist (Tek parti- Çok parti) dönemde durumda en küçük bir değişiklik söz konusu değildir[40].

Türkiye'nin neden olduğu her dış krizde içerideki Hıristiyanlar hatırlanarak, başarısızlık bunlara fatura edilir. Bu krizler aynı zamanda Hıristiyanların tüketilmesi ve tarihsel topraklarından kazılması için yeni fırsatlardır. Bu konuda Kıbrıs emsalsiz fırsatlar sunmaktadır: 1955 yılındaki 6/7 Eylül Pogromu ile sonuçlanacak olan Kıbrıs Krizinin Mardin'e yansıması Ermenilerin bir daha geri gelmemek üzere Mardin'den göç etmeleri, anayurtlarını terk etmeleriyle sonuçlanır. Hıristiyanları terörize etmek için Mardin Hıristiyanları Makarios ile özdeşleştirilir. Makarios'a benzetilen bir eşek maketi Mardin sokaklarında başta Vali ve Emniyet müdürü olmak üzere mülki erkanın gözleri ve bunların kahkahaları ile gezdirilir. Eşeğin boynuna bir haç ve bir de çıngırak takılmıştır. Şehrin

Müslüman delikanlıları yakaladıkları Hıristiyan çocuklarına bu çanı çaldırmaya zorlarlar. O gün Hıristiyanlar için bir kabus günüdür. Müslüman bıçkınlar sokaklarda avazları çıktığı kadar bağırırlar: "Ya Kıbrısın yarısı, ya Bedros'un karısı" bu Ermenilere yöneliktir. "Ya Kıbrısın yarısı ya Butrus'un karısı" ise Kildani ve Süryanileri hedeflemektedir. Bu gösteriden etkilenen Bedros Mellus ertesi gün ailesiyle birlikte vakit geçirmeden ertesi gün Beyrut'a göç eder. Mülki erkanın gözleri önünde cereyan eden ve kahkahalarla karşılanan bu gösteri milli politikanın bir parçası olduğunun işaretidir. Aynı gösterinin bir başka versiyonu da Diyarbakır'da yapılması gösterilerin bir koordinasyonun var olduğunu göstermektedir. Ardından o günlerden 60'lı yılların başına kadar devam eden *çarşı cinayetleri* başlar. Burada da karşımıza tanıdık bir sima, 1915 Soykırım döneminde de aktif olup birçok işkence, tecavüz ve cinayete imzasını atan Muhammed Gabuşo çıkar. Bu cinayetlerin başını Muhammed Gabuşo çekmektedir. Her hafta sabah erkenden arkadaşlarıyla bir cinayet işler. Ermeni, Süryani veya Kildani dükkan sahibi dükkanını açmak için kilide anahtarını koyacağı an arkadan öldürülür. Muhammed Gabuşo için cinayetlerin yanında kadın ve kız ırzına geçmek, onun bir başka sanatı olmuştur. Hıristiyanlar, bundan böyle, tarihsel topraklarında kendileri için bir gelecek kalmadığını anlarlar. Ermeniler, ertesi gün göç yollarına çıkmaya başlar ve bugün Mardin'de Ermeni kalmaz.[41]Kildani ve Süryaniler de süreç içinde ata topraklarını terk edip bugün Mardin'in küçücük bir folklorik ögesine ve "çan ve ezan" söyleminin propaganda malzemesine indirgeneceklerdir.

lozan antlaşmasına göre korunması gereken Hıristiyan mezarlıkları mezar taşları hariç olmak üzere 1927 yılında inşaat inşaat için kazı yapılması gerektirmeyen hal, hayvan ve odun pazarı yapılması kaydıyla yerel belediyelere devredilmiştir. Zamanla mezarlık olduğu unutulan bu alanlarda yapılan inşaat kazılarında Hıristiyan kurbanlar kemikleriyle de olsa bir yerlerden kendilerini hatırlatırlar.

"Ulus Sesi 4 Mayıs 1951

Kazıda çıkan insan kemikleri

Su deposu için kazılmakta olan Cumhuriyet Parkının altından çıkan eski mezarlardaki kemik ve kafa taslarının,[42] belediye tarafından vaktinde alınan tedbirle bir araya toplattırılarak münasip yerlere gömdürüldüğü memnuniyetle öğrenilmiştir.”

Güneş balçıkla sıvanmaz denmiştir!

Ek 1- Al-Xamsin milislerinin resmi geçit yaptığı mahkeme kararları[43]

Ulus Sesi 18 Eylül 1951

Kızıltepe Sulh Hukuk Yargıçlığından

Kızıltepe´nin Koçhisar Mahallesinde oturan Faris oğlu Şakir*[44]* Dağtekin’in açtığı tescil davasında Koçhisar mahallesinde vaki Orta Mahalle mevkiinde kain bir babhane ve dükkan ve furunun 24 yıldan beri davacının nizasız ve fasılasız ve hüsnüniyetle tasarruf etmekte olduğundan tapuca tescili.

13 Ağustos 1951

Kızıltepe Sulh Hukuk Yargıçlığından

Kızıltepe´nin Koçhisar mahallesinde İlyas oğlu Memduh*[45]* Karahan’ın Sulh Hukuk Mahkemesinde açtığı davada; Koçhisar Mahallesi orta mevkiinde vaki bir babhanenin davacının yirmi seneden fazla nizasız, fasılasız ve hüsnü niyetle malik sıfatı ile tasarrufunda bulunduğundan tapuca adına tescilini.

10 Ağustos 1951

Kızıltepe Sulh Hukuk Yargıçlığından

Hanike´nin Harzem köyünden Mehmet*[46]* kızı Halime Özmen´in Sulh Hukuk Mahkemesinde açtığı tescil davasında; Hacı-Faris köyünün Osman Mahmut mevkiinde vaki bir kıta bahçenin davacının 30 seneden beri nizasız, fasılasız ve hüsnü niyetle malik sıfatı ile tasarrufunda bulunduğundan tapuca namına tescilini.

Kızıltepe Sulh Hukuk Yargıçlığından

Kızıltepe´nin Hacı-Faris köyünden Abdurrahman oğlu Halil*[47]* Karahan'ın Sulh Hukuk Mahkemesinde açtığı davasında; 1. Hacı-Faris köyünde bir kıta bahçe, 2. Sere-Kürre köyünde bir kıta sulu tarlanın 20 seneden beri müddeinin nizasız, fasılasız malik sıfatı ile tasarrufunda bulunduğundan tapuca namına tescilini.

27 Temmuz 1951

Mardin Sulh Hukuk Yargıçlığından

Derik´in Buğur köyünden Seydo[48] Temel vekili Ömer Gökalp tarafından ikame olunan tescil davasında müddebih [davaya konu] tarlanın davacı Seydo adına tescili yapılacağı.

17 Ağustos 1951

Savur Sulh Hukuk Mahkemesinden

Savur'un Bozkurt mahallesinden Abdülselam[49] oğlu Münir Boran tarafından açılan hasımsız davada:

Savur'un Kıllıt[50] köyünde vaki olup şarkan değirmen, garben hacı Ali, şimalen şat ve cenuben tariki am[51] ile mahdut tarla ile kavakları yukarıda yazılı davacı namına tescil ettireceğinden.

16 Ağutos 1951

Derik Sulh Hukuk Yargıçlığından

Driğin dağ mahallesinden Seydoş oğlu Mehmet[52] Karadağ tarafından ikame olunan tescil davasının Derik Sulh Hukuk Mahkemesinde yapılmakta olan duruşmasında, 5 parça gayri menkulün kendi adına tescili istenilmektedir.

14 Haziran 1951

Derik Sulh Hukuk Yargıçlığından

Derikli İsa oğlu Musa[53] Dalbudak tarafından yargıçlığımıza ikame ettiği zeytinlik tarlasının adına tesciline dair Derik Sulh Hukuk Mahkemesinde yapılan duruşmada; müddebih yer garp mevkiinde vaki zeytinlik tarlasının davacı adına tescili yapılacağı.

22 Şubat 1951

Mardin Sulh Hukuk Mahkemesinden

Mardin´in Mansuri köyünde vaki yemini, yesari cephesi yol arkası Ramazan´ın oğlu Şeyhmus[54] ve Bedro´nun oğlu Ferhan[55] hanesi ile mahdut bir baphane ile aynı köyün

Dilibi çeşmesi mevkiinde kain cenuben yol, garben mezarlık, şarkan Ferho Uso,[56] şimalen Abdo Gevişo[57] ve yine aynı mevkide kain şimalen yol şarkan hacı Remmo, garben Ömer oğlu Mehmet, cenuben Ali oğlu Bedro bağları ile mahdut iki kıta bağın senetsiz tasarruftan dolayı adına tescil ettirmek isteyen Mardin´in Mansuri köyünden İzze Çeçan'ın[58] açmış olduğu davanın yargılamasında: Yukarda hudutları ve mevkileri yazılı iki kıta bağ ile bir baphanede bir hak iddia eden varsa ilan tarihinden itibaren bir ay zarfında Mardin Sulh Hukuk Mahkemesinin 950/154 sayılı dosyasına dilekçe ile müracaat olunması ilan olunur.

25 Ekim 1951

Nusaybin Sulh Hukuk Yargıçlığından

Davacı Nusaybin´in Yıldırım mahallesinden Kenan oğlu Süleyman[59] İzgi, Nusaybin´de vaki, garben yol, şarkan Abdurrahman Ağanın[60] kızı Refia´nın bahçesi, şimalen Şakir efendi Macar[61] bahçesi cenuben İbrahim Ali[62] bahçesi ile mahdut sulu tarlanın 40 seneden nizasız tasarrufunda olduğundan tescili talep edilmiş.

22 Eylül 1950

Kızıltepe Asliye Hukuk Mahkemesinden

Kızıltepe´nin Haferi köyünde vaki doğu yol, batı Aşur kuzey yol güney Remmo ile mahdut Haferi köyünden Osman oğlu Remmo[63] Ergüven´in tasarrufunda bulunan bir kıta bahçenin tescili istenilmekte olduğundan mezkûr bahçeye iddiayı mülkiyet eden varsa 25/10/950 tarihine kadar açık Kızıltepe Hukuk Mahkemesine müracaat etmesine karar verilmiş olduğu ilân olunur.

22 Eylül 1950

Kızıltepe Asliye Hukuk Mahkemesinden

Kızıltepe´nin Haferi köyünde vaki doğu kıraç batı Batına yolu, kuzey ve güney kıraç ile çevrili bir kıta bahçenin Mustafa oğlu Derviş[64] Ergüven´in tasarrufunda bulunan bir kıta bahçenin tescili istenilmekte olduğundan mezkûr bahçeye iddiayı mülkiyet eden var ise 25/10/950 gününe kadar açık Kızıltepe Hukuk Mahkemesine müracaat etmesine karar verilmiş olduğu ilân olunur.

Ulus Sesi

13 haziran 1950

Midyat Sulh Hukuk Yargıçlığından[65]

Cinsi	Mevkii	Dö	Hududu
Susuz tarla	Şevli Biveybi	3	Şarkan yol, garben kıraç, şimalen Ahmet Aydın, tarlası, cenuben Ali Kurt tarlası,
bağ	Pişte Deri	2	Şarkan Murat oğlu Mehmet, garben Abdülkerim oğlu İbrahim, şimalen Mehmet Ali Algan ve Ahmet Kurt, cenuben Sadi Melik bağı.
Susuz tarla	Şevli Nazarı Amlo	2	Şarkan dere ve Osman Birman ve Mehmet Atuğ, şimalen Selim Atuğ, garben kıraç, cenuben Mehmet Alpa.
“	Şevli Şeküle	3	Şarkan Estel yolu, garben kıraç, şimalen Melek Çelik, cenuben haci Ahmet.
“	“	3	Şarkan Melek Hammadi ve Ahmet Acar, garben Ahmet Akbulut ve Yusuf Atuğ, şimalen kıraç, cenuben haci Ahmet

“	Guherra Guro	5	Şarkan Sefer Hanne, garben Yusuf Demir, şimalen Osman Birman, cenuben Enhıl[66] yolu.
“	Şevli Pişte Deri	2	Şarkan Estel yolu, garben kıraç, şimalen Selim Atuğ, cenuben Mehmet Aydın.
Bağ s tarla	Keşkenbo	2	Şarkan Şerif Aydın, garben Abdurrahman Akyüz ve Mehmet Aydın tarlası, şimalen kıraç, cenuben Tahir Alpar.

Yukarıda adı geçen gayri menkullerin ilçemizin Kerşaf köyünden Abdullah oğlu Süleyman[67] Kurt namına tescil edileceği ilân olunur.

Ulus Sesi, Sayı: 1215

(Haziran 1939 olmalı)

Mardin Tapu Dairesinden

Savur Kapı mahallesinde vaki ve Hemo Haco Paşavat[68] namında kayıtlı bulunan rubu hanenin Mustafa´nın kızı Ayşe tarafından 310 tarihinde beş yüz madeni kuruş mukabilinde haricen satın aldığı iddia ederek namına tescili istenmektedir. Mahallinde tahkikat icra edileceğinden gazetenin çıktığı günün ferdasından itibaren 15 inci günü saat 7´de mahallinde bulunacak memura alakadarlarının bir diyecekleri var ise evrakı müsbiteleri ile birlikte müracaat eylemeleri.

*Ek 2. Tehcir*e tabi tutulan Mardin Ermenilerinin 1915 ‘te el konularak 1915 Soykırımı sonrası Devlet ve özel kişiler tarafından kullanılan Ermeni mülklerinden örnekler:

Sait Kendiryan'ın malikanesi	Akşam sanat okulu, Erkek sanat okulu, bugün mardin'in en lüks otelidir- Hotel Meridin
Şalleme ailesinin evi	Sakarya ilkokulu Daha sonra emval-i metrukeden Daşi aşiretinden Celil Can'a geçmiştir. Daşi aşireti soykırımda Diyarbakır mebusu Kazazyanın küçük kızının *gelin* olduğu aşirettir.
Dikran Mükellefin evi	Gazi Paşa İlkokulu
İskender Atamyan'ın evi	Soykırım sürecinde alman askeri karargahı, sonrasında Mardin göz hastanesi
Kespo (Kasparyan) ailesinin evi	Mardin Devlet Hastanesi, Kız Sanat okulu
Naum Cinenci'nin evi	Askeri Kışla
Surp Kevork (Surp Krikor Lusavoriç) Katedrali	Askeri kışla
Mar Efram (Surp Minas) kilisesi	Askeri kışla, Askeri hastane
Mimarbaşı ailesinin evi	PTT, sonrasında Acem İsmail'in evi
Kasparyanların Malikanesi	Otel, PTT
Tel- Ermen (Kızıltepe) Surp Kevork Ermeni Kilisesi	Zirai haşarat ilaç deposu
Rızkalla Çermeyan'ın dükkanı	Selim Şatana
Cebrail Tevfik'in evi	Abdulrezzak Çağlı
Heylane'nin Kalat Mara'daki sulu tarlası	Zilyetten Abdurrahman Kavvas'a
Raffi ve Tomas Çermeyan'ın Malikanesi	Abdulaziz Şahkulubey
Şenhur Malikanesi	Hulusi Kurtuluş ailesine
Kespo (Kasparyan) Yüksek Kahve	Hıdır Kömürlü
Bektora Suzan – Kahvehane	Abdülkerim Şatana

Fıro Dükkan (Kızıltepe)	Faik Dağtekin
Virtaneş Sara (Kızıltepe)	Ahmet Bilezikçi
Hanna Kasparoğlu, Apkar Mahdesi (Derik, tarla)	Abdullahoğlu Seyyihhan
Beyt Bedros	Abdulhami Hancero
İncemyan	İncemyanların konağına Abdülkadir paşa (yeni soyadları Göze'dir) konmuştur. Bugün Mardin'deki Abdülkadir paşa konağı olarak anılan konak Incemyanların mülküydü

El konulanlar sadece Ermeni mülkleri değildir, Kemalist Dönemin Midyat´tan belediye binası Soykırımdan önce Kildani Kilisesiydi. Kemalist dönemde el konulup belediye binasına dönüştürüldü. 1960´lı yıllarda ortaokul, sonrasında ilkokul 1970´li yıllardada üst katı Randevu Otel, alt katı kasaplar Çarşısıydı. Sonrasında bu zarif Kildani kilisesine karakol olarak hizmet gördürülür.

"3 Temmuz 1947

Kiralık Sinema

Mardin Halkevi Başkanlığından

Halkevi sineması icara verilecektir. Talip olanların 5/7/947 Cumartesi saat 18 de Halkevine müracaatları.

Şartnameyi daha evvel öğrenmek isteyenler Halkevi idare memurundan öğrenebilirler"

[Emval-i metrukeden Halkevine geçip *Halkevi sineması* olarak tanımlanan bu muazzam göz kamaştırıcı bina 1925'te Şark istiklal mahkemesinin kurulduğu binadır. Bina bugünde mahkemeye izafeten istiklal binası olarak adlandırılmaktadır. Bu bina 1915 öncesi ise rahibe manastırı olarak işlev görmekteydi. Bina bugün muhallemilerin kontrolündedir.]

Ek 3. "Temlik [*Mülkiyet Verme*] Kanunu ile el konulan Ermenilerin mülklerine el koymanın *meşrulaştırılma*

16 Kasım 1950

Mardin Asliye Hukuk Mahkemesinden

Cinsi	Mevkii	Hududu
Dükkan	İnek çarşısı	Önü cadde arkası Abdülhamit Şahım[69] veresesinden oğlu Beşir ve karısı Latife, Nezir, Münir, Kemal, Mahmut, Sıraç, Tahir haneleri, sağı davacı Abdurrahman Kavvas[70] ve emir Feyyaz oğulları ölü Necim´in oğlu Mahmut Zeki ve Emir Dükkanı, solu İsmail veresesinden oğlu Abdülkadir´in çocukları Zekiye, Hasibe ve Şakir´in karısı Hayriye ve Gülpere dükkanı ile çevrili.
"	"	Sağı Abdülhamit Şahım versesinden karısı Latife çocukları Beşir ve Münir, Mahmut, Kemal, Sıraç ve Tahir dükkanı, arkası Abdülhamit Şahım vereseleri, Solu davacı Abdurrahman Kavvas, önü yol ile çevrili.
"	"	Sağı İsmail veresesinden Şakir ve Abdülkadir vereseleri, solu davacı Abdurrahman Kavvas dükkanı, arkası Abdülaziz Feyaz hanesi, önü yol.
"	"	Sağı davacı Abdurrahman Kavvas dükkanı, solu davacı Abdurrahman Kavvas dükkanı arkası Abdülaziz Feyzi veraseleri önü yol.

“	“	Sağı davacı Abdurrahman Kavvas dükkanı, solu Ahmet efendi Taşle arkası Abdülaziz Feyzi veraseleri önü yol.
Furun	“	Sağı İsmail vereseleri dükkanı solu Hıdır Coşkun, arkası önü yol.
Dükkan	“	Sağı İsmail veresesinden Şakir ve Abdülkadir vereseleri, solu Mehmet Ali vereseleri dükkanı, arkası Mehmet Ali veresesi hanesi önü yol.
“	“	Sağı İsmail veresesinden Şakir ve Abdülkadir veresesi, solu Ermeni Katolik vakıf dükkanı, arkası İsmail efendi veresesi önü yol.
“	“	Sağı İsmail veresesinden Şakir ve Abdülkadir´in veresesi dükkanı Solu davacı Abdurrahman Kavvas dükkanı arkası önü yol.
“	“	Sağı Abdülhalim Dıbbo dükkanı, solu Emir Feyyaz dükkanı arkası Mahmut Şahım hanesi önü yol.
“	Sipahi çarşısı	Sağı belediyenin boş arsası solu davacı Abdurrahman Kavvas dükkanı arkası Abdurrahman Kavvas dükkanı önü yol.
“	“	Sağı hacı Kasım Kermo[71] dükkanı solu Ensarizade şeyh Nuri[72] dükkanı arkası hacı Halil Paşa kahvehanesi önü yol.

Mardin´in Ulucami Mahallesinden Abdurrahman Kavvas senetsiz mülk sıfatiyle tasarrufu altında bulunan yukarıda sıra, cins ve mevkii ve hudutları gösterilen gayri menkullere vakıf olmadığından hakkı tasarruftan dolayı kendi adına tescili hakkında Mardin Vakıflar Müdürlüğü adına açmış olduğu tescil davasının yargılamasında: Bu gayri menkuller hakkında bir hak ve iddiaları olanların dilekçe ile 6/12/950 Çarşamba günü saat 8.30´za kadar Mardin Asliye Hukuk Yargıçlığına müracaatları ilanen tebliğ olunur.

Ek 4. 1915 sonrası Mardin’de Ermeni Mülklerine yerleşen Yakubi Süryanilerden birkaç örnek[73] veriyoruz.

1915 Öncesi mülk sahibi Ermeni Aile	1915 sonrası Ermeni Mülklerine yerleşen Yakubi Süryani aile

Kalyoncuyan Mıgırdiç	Güzeliş (Haneşe)
Tüfekçiyan	Cercis Murat Dilmener Kal'ıt Maravi (meşhur Cercis Murat konağı ve lokantalar zinciri)
Ahmaranyan Andre	Fehmi Sezer
Kasparyan (Kespo)	İlyas Sezer
Kor	Aydıner Abdunnur
Mumcuyan Minas, Apkar	Tahincioğlu (Kömüre)
Kazazyan Hovsep	Naşifoğlu, Yakup Hanna el Kas
Tazeyan	Bıro ahraz
Çandıryan Kevork	Koçhisarlı
Boğosyan Ohannes	Koçselli
Abdunnuryan Mine	Dölabani (Usluer)
Maloyan Habip	Hanna Gürdal (Amun)
Lori	Allori
İspir	Pepehar (Özsezer)
Katırcıyan Levon	Habot (Tokuç)
Mengelyan	Cece (Ekinci)
Kazazyan Cercis	Malazığ
Gülyan Husik	Mıksi Rezuk (Tüfekçi)
Hıdırşah Yusuf	Asi (Özasi)
İncem	Koç
Hatun	Asse (Asil)
Arasa (Kapalı çarşı)	İlyas Sezer

Minas	Gabus
Kassar Katrin	Fırde Huvato
Ohannesyan	Gülo
Zaruhi	Samuel
Raffi Hakim	Aras (Çırbaka)
Maloyan	İskender Hanna
Hosepyan	İlyas Tavşan
Ohannesyan	Cercus
Sarven	Kerim Şirazi

Ek 5. Ermenilerden ve Süryanilerden kalan mülklerin yöre egemenlerine çok düşük bir ücretle kiralanıp sermaye transferi yada sübvansiyon

Ulus Sesi sayı 1220 tarihsiz [haziran 1939 olmalı]

Vakıflar direktörlüğünden

vakfı	cinsi	mevkii	Bir senelik icar KURUŞ
Ermeni katolik	Hane	Eminnettin mahal	8krş
“	Hane	Camii kebir	10krş
“	Hane	Latif iye	17krş
“	Dükkân	Mişkin çarşısı	14krş
“	Dükkân	Cülha şehidiye	11krş
“	Dükkân	inek çarşısında	15krş

“	Dükkân	Birinci cadde	40krş
“	Yarım dükkan	İnek çarşısında	16krş
“	Dükkân	Attarlarda	28krş
“	“	inek çarşısında	40krş
“	“	Birici cadde de	40krş
“	Hane	Camii kebir	17krş

Vakfa aid ve evsafı yukarıda yazılı 5 hane ve 8 dükkânın 1 Haziran 939 tarihinden 1 Haziran 940 tarihine kadar bir senelik icarlarının bu günden itibaren 10 gün müddetle müzayedeye çıkarılmasına ve bil hesap ihalenin 20/Mayıs/939 Cumartesi günü olmasına ve keyfiyetin bu suretle ilânına karar verildi.

Kiralık tarlalar

Mardin Ulus Sesi tarihsiz [Eylül 1935 olmalı]

Vilayet Defterdarlığından [Mardin]

Cinsi	Köyü	mevkii	dönüm	İcar bedeli lr-Krş
tarla	Birki	Kaniya günd	15	3.-
“	“	Bergünd	5	1.-
“	“	Tavusharap	7	1.40
“	“	Heznik	25	5.-

“	“	Bergünd	4	.,80
“	“	Kaniya Abo	16	3.20
“	“	Açma	16	3.20
		Kaniya günd	4	.,80
		Başkanya	15	3.-
		Başmala	10	2.-
		Masarki	5	1.-
		Başmala	5	1.-
		Binderka simo	14	2.80
		Kaniya Abo	25	5.-
		Nevala simaka	3	.,80
		Hirbe külek	12	2.40
		Himaka Hüseyin Begü	15	3.-
		Açma	8	1.60
		Başmala	5	1.-
		Taun heraba	6	1.20
		Açma	20	4.-
		Hançıka	8	1.60
		Taun heraba	10	2.-
		Sımakiye	10	2.-
		Bırka	6	1.-
		Başkanya	10	2.-
		kilka	5	1.-

		Kaniya halef	15	3.-
		Semakiye	32	6.40
		Taun heraba	[1]0	2.
		Maserki	2	.,40
		Birka	4	.,80
		simakiye	6	1,20
		Birka Bado	6	1,20
		Başmala	3	.,60
		Kilka	30	6.-
		Birka	6	1.20
		Kilka	5	1.-
		Dikka köse	4	.,60
		Tavus harabe	10	1.90
		Maserki	8	1.60
		Kaniye Halef	5	1.-
		Kaniye abo	4	.,80
		Tavus harap	20	4.-
		Açma	1	.,20
		Maserki	3	.,60
		Sımakiye	10	2.-
		Hançıka	2	.,40
		Birka Bado	15	3.-
		Maserki	15	3.-

		Hırbe külek	15	2.50
		Kaniye abo	10	1.90
		Gülseri	15	2.50
		Açma	10	1.90
		Maserki	25	5.70
		Başmala	5	1.-
		Sımakiye	60	12.-
		Açma	6	1.20
		Birki	8	1.60
		Reskefye	6	1.20
		Birka	5	.,90
		Sımakiye	12	2.40
		“	16	3.20
		“	17	3.40
		“	12	2.40
		“	10	2.-
		“	18	3.60
		Kaniya iso	8	1.40
		Tavus Haraba	8	1.60
		Açma	3	.,60
		Kaniye günd	4	.,65
		Diyari düvik	15	3.-
		Diyari düvik	6	1.20

		Best Sahın	6	1.-
		Hırba gubık	10	.,90
		Bırka	15	3.-
		Kanıya Abo	14	2.40
		Hırba gubık	16	3.20
		“	12	2.30
		Sımakiye	10	1.90
		Şin kömri	10	2.-
		Birke Bado	12	2.20
		“	10	2.-
		Sımakiye	10	2.-
		“	4	.,80
		“	6	1.20
		“	10	2.-
		“	8	1.60
		“	8	.,40
		Gülseri	15	5.-
		“	3	1.-
		Başmala	40	8.-
		Bınderka sımo	4	1.60
		Kaniya günd	8	1.40
		Şin kömri	7	1.-
		Baş günd	8	1.25

		Kaniya abo	8	1.25
		“	10	2.-
		Kaniya günd	10	2.-
		Bınderka sımo	8	1.50
		Açma	25	5.-
		Hırbe Külek	12	2.40
		Zeyri Deyri	12	2.40
		Bırke Bado	4	.,80
		“	20	4.-
		“	10	2.-
		Bender kadini	12	2.40
		“	2	.,50
		Bırke Bado	5	1.-
		gulseri	2	.,50
		Tavus haraba	15	3.-
		Başmala	3	.,60
		Diyaridiri	6	1.-
		Bırke Bado	5	1.-

Evsaf ve şeraiti yukarıda yazılı hazineye aid tarlaların bir senelik icarı 17/9/935 tarihinden itibaren 15 gün müddetle açık artırmaya çıkarılmıştır. İhale 1. Teşrin [ekim] 935 Perşembe günü saat 11 de yapılacaktır. Taliplerin %7,5 teminatlarile Defterdarlık makamında toplanacak komisyona mezkür güne kadar müracaatları ilan olunur.

Vilayet Defterdarlığından [Mardin] Ulus sesi Sayı 374

Cinsi	Köyü	Mevkii	dönüm	İcar bedeli Lr-Krş
Tarla	Hanika	Simakiye	50	12.-
		Kaniya piri	30	7.50
		Piri hanika	40	8.-
		Navro	50	8.-
		Kani tahriki	4	1.-
		Silika	33	8.-
		Naval	9	2.25
		Arz sımmak	6	1.50
		Garliva	1	.,25
		Bağnaval	5	1.-
		Arz gurivar	1	.,25
		Bağı guvlika	6	1.50
		Cevz güler	1	.,25
		Tuki	2	.,50
		Givizki	4	1.-
		Bağ güler	1	.,25
		Ziryamin	11	2.75
		Tuki	1	.,25
		Cevzi miri	21	5.25
		“	17	4.25

		“	3	.,75
		“	7	1.75
		Köy önünde	4	1.-
		Cevz miri	2	.,50
		Cevz gurivir	1	.,25
		Bağnaval	2	.,50
		Kaniya kife	7	1.75
		Cevz gurivir	9	2.25
		Hişki mirgi	6	1.50
		Sorki	3	.,75
		Sımak	7	1.75
		Gendelki bağı	10	4.-
		Şeyh nebi	35	8.75
		Kaniye kını	13	3.25
		Şeyh nebi	12	3.-
		Hişk miri	7	1.75
		Berkend	8	2.-
		Şeyh nebi	9	2.25
		Hişki mirgi	5	1.-
		Karye önünde	7	1.75
		Zirzemin	5	1.25
		“	8	2.-
		Erz tehtiki	2	.,50

		Bağ kök	1	.,25
		Tuki	28	6.50
		Rasti	9	2.25
		“	19	4.75
		Kaniya miri	3	.,75
		“	4	1.-
		Hişk bursi	6	1.50
		Bıri	7	1.75
		Sımaki	1	.,25
		“	6	1.50
		Bıri	3	.,75
		Hırba	4	1.-
		Sımaki	3	.,75
		Girivar	8	2.-
		Kaniya alo	6	1.50
		Sorki	7	1.75
		Erzi mirgi	6	1.50
		Bırki	9	2.25
		Osi şibi nebi	6	1.50
		Kaniyea keyta	7	1.75
		Hırba banika	9	2.-
		Kaniyea keyta	12	3.-
		Naval sunu	5	1.25

		Navala jani	4	1.-
		“	2	.,50
		Bağ kani	3	.,75
		Erz miri	12	3.-
		Hişk meki	4	1.-
		Hanika	7	1.75
		Göbre abo	6	1.50
		Sığır işmeki	7	1.75
		Tuki	7	1.75
		Hişk meki	6	1.50
		“	19	4.75
		Hişk mirgi	4	1.-
		“	13	3.25
		“	5	2.-
		Kaniya biri	4	1.-
		Tuki	-(?)	1.-
		Rezikefan	3	.,75
		“	2	.,50
		hişkmeki	1	.,25
		Kaniya mirgi	7	1.75
		“	5	1.25
		Nuki	4	1.-
		Hişkmeki	1	.,25

		Sımaki	8	2.-
		Hanika	8	2.-
		Arz kesul	3	.,75
		Arz sımak	5	1.25
		Hanika	1	.,25
		Bağkaniya	14	3.50
		Arz sımak	-(?)	1.-
		Sujani	-(?)	1.-
		sımaklık	-(?)	1.-
		Kürikar	-(?)	1.-
		“	-(?)	1.-
		Nuki	-(?)	1.-
		Navala jani	3	.,50
		“	4	1.-
		“	3	.,75
		“	5	1.25
		Kaniya abo	8	2.-
		Tehti	5	1.75
		Heşk mirgi	8	2.-

Evsaf ve şeraiti yukarıda yazılı hazineye aid tarlaların bir senelik icarı 12/9/935 tarihinden itibaren 15 gün müddetle açık artırmaya konulmuştur. İhalesi 28/9/ 935 cumartesi günü saat 11 de yapılacaktır. Taliplerin %7,5 teminatlarile Defterdarlık makamında toplanacak komisyona mezkür güne kadar müracaatları ilan olunur.

…

Ek 6. Hayali borçlandırma ile icra kanalıyla el koyma

Ulus sesi Gazetesi sayı 1220[Haziran 1939 olmalı]

Nusaybin İcra Memurluğundan

Köyü/cinsi	dön	Kym.Lr	Hududu
Kinik/Susuz tarla	20	20	Tarik ve kolikan karyesi sinoru, karyei mezkûr
“	36	36	Tarik ve şakık karyesi sinoru ve temmo tarlası
“	18	18	Dere ve tarik ve zeytun Azzo tarlası
“	18	18	Tepe ve ark ve tarik ve denho tarlası.
“	24	24	Giribiya karyesi sinori ve karç ve şahin ve ilyas
“	24	24	Tarik ve Beho tarlası ve Çamurlu karyesi sınırı
Kinik/ Sulu tarla	8	16	Şemas azzo tarlası, vakıf tarlası, ark re lahdu.
Kinik/ Susuz tarla	36	36	Tarik ve şahin ve gevriye tarlaları
“	24	24	Hane ve zeytin tarlaları ve dere tarik.
“	24	24	Ark ve karaç ve tarik ve kolika karyesi sinori
“	24	24	Dere ve tarik ve islibo ve gello tarlaları
“	36	36	Faris layzi ve dino ve hanna tarlaları
“	24	24	İlyas ve gevriye ve gello tarlaları ve dere
Kinik/ Sulu tarla	3	6	Ark ve ağaç ve çamurlu karyesi sınırı ve tarik

“	24	24	Hado azzo ve dere ve giribiya sınırı
“	18	18	Dere ve denho ve Hanna tarlaları
“	36	36	Karaç ve gello ve gevriye tarlaları ve dere
“	18	18	Azzo tarlaları ve dere ve kalaç
“	24	24	İlyas ve çolo tarlası ve tarik
“	24	24	Azzo ve hedo ve Hacu tarlaları ve tarik
“	24	24	Gengerlu karyesi sınırı, ihlit ve remo tarlaları.
Kinik/ Sulu tarla	4	8	Tarik ve çolu ve aslo ve şahin tarlaları.
Kinik/ Susuz tarla	24	24	Tarik ve dere ve zeytin tarlası
“	36	36	Tarik ve dere ve azzo tarlası
“	18	18	Tepe ve hanna ve tarık ve dere
“	30	30	Dere ve tepe ve azzo ve tarik
“	36	36	Hadu ve ark ve tarik ve giribi karyesi
“	24	24	Tarik azzo ve gello tarlası
Kinik/ Sulu tarla	11	22	Tarik harman yeri ve turye
Kinik/ Susuz tarla	24	24	Azzo ve çulu ve dere ve tarik
“	36	36	Gevrıye vo Hanna ve karaç ve dere
“	18	18	Hanna ve handu ve gello ve tarik
“	30	30	Tarik ve azzo tarlaları
“	36	36	Cindo ve tarik ve karaç dere
“	24	24	Denho ve isliba ve tarik

Kinik/ Sulu tarla	2	4	Tarik ve ark telası
Kinik/ Susuz tarla	24	24	Çulu ve hedu teları ve dere ve tarik
“	18	18	Kesri belek karyesi sinori, isliba, dere, tarika
“	18	18	Tarik ve dere *ve* hanna ve tepe
“	36	36	Tarik ve azzo ve çulu ve gello
“	24	24	Hanna ve azzo tarlaları ve tarik ve burhanlı
“	24	24	Karaç ve dere ve tarik ve burhali
“	24	24	Denho ve tarik ve harman yeri
Kinik/ Sulu tarla	9	18	Tarik ve denho tarlası ark karaç, tarik, dere
Kinik/ Susuz tarla	12	12	İslibo ve şahin ve çulu ve tarik
“	24	24	Karaç ve tarik ve dere
“	18	18	Şahin ve azzo ve denho tarlalar
“	18	18	Dere ve kalaç ve şahin ve ilyas
“	24	24	Kalaç ve ark ve islibo ve tarik
“	18	18	Arka ve tarik ve kalaç
“	18	18	Denho ve azzo ve tarik ve kalaç.
Kinik/ Sulu tarla	24	48	Azzo ve ilyas ve denho ve gelo
“	3	6	Vakıf ve tepe ve ağaç ve kalaç
Kinik/ Susuz tarla	3	3	Tarik ve harman yeri ve kalaç ve dere
“	24	24	Hanna ve iliye telası ve tarik

“	24	24	Tarik ve islibo tarlası
“	36	36	Zeytin ve denho ve dere ve tarik
“	24	24	Şabin ve azzo ve denho tarlası ve tarik
“	24	24	Hanna re tarık ve karaç
“	36	36	Karaç ve dere ve islibu azzo
Kinik/ Sulu tarla	1	2	Ark ve vakıf ve gevrive hana
“	2	4	Ağaç ve gelo ve islibo barsuma
Kinik/ Susuz tarla	48	48	Zeyti ve hanna ve dere ve tarik
“	18	18	Kolikan karyesi sinuru ve tarik
“	18	18	İlyas ve denho ve ark ve tarik
	24	24	Kasra belek karyesi sinori, azzo ve iki tarafı zeyt
“	12	12	Şahin ve çulu ve kolika karyesi sınırı
“	24	24	Kalo ve azzo tarlası ve tarik ve dere
“	36	36	Zeytin, ve hanna tarlaları tarik. .
Kinik/ Sulu tarla	3	6	Dere ve ark ve hanna ve karaç
Kinik/ Susuz tarla	24	24	Hanna ve çulo ve fiski köy sınırı ve tarik
“	36	36	Geriye ve çolu ve tarik
“	36	36	Ark ve harman yeri ve tarik ve hanna
“	12	12	Dere ve karaç ve ark ve hedo
“	30	30	Şahin ve zeytin ve tarik
“	18	18	Hanna ve şahin ve azzo ve çamırlu sınırı

“	12	12	Gevriye ve Hanna ve zeytin tarlaları
Kinik/ Sulu tarla	4	8	Tarik ve dere ve mehmed tarlası ve değirmen

Midyatın Cumhuriyet mahallesinden İmam oğlu Selim Önene[74] 600 lira borçlu Midyatın Akça kaya mahallesinden Musa şemmas Circo oğlu Cersis ve Kızları Susan ve Behiye ve Fehime ve Terzo ve Rumiye ile Antanyos karısı Zehra ve kızı vercin diğer adı Mecidenin mürisleri Midyatlı Musa Şemmas

Circonun namında Nusaybin tapusunda kayıtlı Kinik köyünde vaki ve yukarıda hudut ve mevki ve dönüm ve mukadder kıymetleri yazılı 12 kıt’a Sulu ve 66 kıt’a Susuz Tarlaların üç hisse itibarile bir hissesi ve yine Tezharp köyünden Abdurrahman oğlu lbrahime 100 lira borçlu Midyatın Akça kaya mahallesinden isa Şemas oğlu Semanın bu borcuna mukabil yukarıda mevki hudut ve kıymetleri yazılı sulu ve susuz tarlalardaki, dokuz hisse itibarile bir hissesine hacız konulmuş ve paraya çevrilmelerine karar verilmiş olduğundan satışın 12/6/939 gününe müsadif Pazartesi günü saat 10 da Nusaybin icra dairesince ihaleleri yapılacağından taliplerin bu müddet içinde artırma şartlarını görmeleri içinNusaybin icra Dairesine müracaatleri ve mezkûr günde muhammen bedellerinin yiizde yetmiş beşini bulduğu taktirde ihale edileceklerini ve arttırmaya iştirak edeceklerin muhammen kıymeti-nin yüzde yedi buçuk nisbetinde pey akçesi ve bir Bankanın teminat mektubu tevdi etmeleri ve bütün masraf müşteriye aid olacağı ilan olunur.

Ek 7. Hıristiyan cemaate ait mülklerin alenen haraç mezat satılması

Ulus Sesi 31 Mart 1953

Mardin Vakıflar Müdürlüğünden

M. Bedeli Lr	cinsi	Mevkii	Vakfı
7000.00	Hane	Savur kapı	Süryani kadim
1000.00	“	Şar mah.	“
3000.00	Desti imalathanesi	Çabuk Mah.	“
1500.00	Hane	“	“
500.00	dükkan	Teker Mah	“

Yukarıda evsafı yazılı Süryani Kadim vakfına ait beş parça gayri menkullerin mülkiyetleri peşin para ve açık arttırma suretile satlığa çıkarılmıştır. Muvakkat teminat %7,5 kuruştur. İhale 16/ Nisan /953 Perşembe günü saat 14 te Vakıflar dairesinde yapılacaktır isteklilerin müracaat etmeleri ilan olunur.

Ulus Sesi 6 Haziran 1949

Mardin Vakıflar Müdürlüğünden

Bedeli lr	Mevkii	Cinsi	Vakfı
200	Necmettin M.	Dükkan	Süryani kadim
500	“	Hane	“
3000	Savur kapı	“	“
400	Şar M.	“	“
400	Haffalar	Dükkan	“
800	Eskiciler	“	“
400	Haffalar	“	“
500	“	“	“

500	“	“	“
1000	Çabuk M.	“	“
800	“	Hane	“
500	Necmettin M.	“	“
600	“	Dükkan	“
400	“	“	“
600	“	“	“
400	“	“	”
400	“	“	“
500	Teker M.	“	“
200	Yeni kapı m.	“	“
1400	“	Hane	“
400	Necmettin M.	Dükkan	“
300	Yeni kapı m.	“	“
150	“	“	“
200	“	“	“
400	“	“	“
400	Gül M.	“	“
500	Çabuk M.	Dükkan arsası	Ermeni Katolik
500	“	Bir oda	“
80	Kuyumcular	Dükkan arsası	“
200	İki çukur	Bağ yeri	“
200	Dabakhane	Dükkan arsası	“

150	Çabuk	“	Süryani Katolik
20	Eminettin	“	“

Genel durumları yukarıda yazılı 33 parça vakıf yerlerin mülkiyetleri peşin bedelle müzayede kaimesindeki şartlarla satılacağından 15 gün müddetle açık artırmaya çıkarılmışlardır Kati ihaleleri 7/6/949 Salı günü saat 11 de Vakıflar müdürlüğünde yapılacağından isteklerin teminat akçalarile birlikte belli gün ve saatta Vakıflar Müdürlüğünde müteşekkil artırma komisyonuna ve bu satışlar hakkında genel malûmat almak isteyenlerin artırma süresi içinde her gün Vakıflar Müdürlüğüne müracaat etmeleri ilân olunur. [6 haziran 1949 günü Mardin borsasında 1. Kg tereyağ 6.75tldır]

Ek 8. Malının başında bulunmadığı gerekçesiyle, Hıristiyan mülklerine mahkeme kararıyla el koyma

Yeni Mardin 1 Kasım 1958

Mardin Sulh Hukuk mahkemesi satış memurluğundan

Mardinin Teker mahallesinden Ramazan Oğlu Derviş Gülgöz tarafından davalılar Ulu cami mahallesinden Çerme oğlu Rızkullah, Cercis karısı Meryem, Cercis oğlu Tuma, Amsıh, Halil, Bitris, Abdulkerim, Celile, Nazliye vs. aleyhlerine açılan izalei şuyu ilamında mumaileyh davalıların adresleri ve ikametgahları meçhul olduğundan satışa çıkarılan Mardinin Kaletmara köyündeki vaki gayrimenkulun satışının birinci artırma günü 20/ 11 /958 perşembe saat 10 dan 11 re kadar ve ikinci arttırmanın 1/12/958 pazartesi saat 10 da yapılacağına dair işbu ilân Hukuk Usulü Muhakemeleri kanunun 142 ci maddesine tevfikan ve 15 gün müddetle ilân gazetesinin tebliğ yerine kaim olmak üzere davalılara ilânen tebliğ olunur

Ek 9. Tapu İptal edilip kayıp kişi adına tescil edilerek el koyma

Mardinde ulus Sesi gazetesi [tarihsiz 1944 yılı olmalı]

Mardin Hususi Muhasebe müdürlüğünden

Eski sahibi: Ken’o oğullarından cebbar oğlu mansur

Yeni Sahipleri: : Işo oğlu yasonun veresesi bahho doşi karısı şemınuni bahhonun- kızı peyruze

Mevkii	Cinsi	Kıymeti lr
Göllü köyü	Susuz tarla	60.00
“	“	60.00

Eski sahibi : İliya oğullarından davi oğlu ishak ve Süryani Kadim kilisesi

Yeni sahipleri; İş o oğlu yasonun veresesi bahho, düşi karısı, Şgrnfnuni, bahhonun kızı peyruze

Mevkii	Cinsi	Kıymeti lr
Göllü köyü	Susuz tarla	200.00
“	“	60.00

Eski sahibi : Davut oğullarından circis oğlu abbut Yeni sahibi : Yaso oğlu işonun veresesi

bahho doşinin karısı şemmuni

Mevkii	Cinsi	Kıymeti lr
Göllü köyü	Susuz tarla	30.00

Eski sahibi : Boti oğullarından doşi oğlu bahho Yeni sahipleri: Yaso oğlu işonun veresesi bahho doşinin kızı peyruze

Mevkii	Cinsi	Kıymeti lr/kr
Göllü köyü	Süsüz tarla	30.00
“	“	40.00
“	“	50.00
“	“	60.00
“	“	60.00
“	“	30.00
“	“	20.00
“	“	60.00
“	“	30.00
“	“	30.00
“	“	8.00
“	“	..1.50

Eski sahibi Yeni sahibi: Halef oğullarından Rizko oğlu llyas

Yeni sahibi: Aslo oğlu hannanın veresesinden musanın kızı kerime ve musanın oğlu cercis

Mevkii	Cinsi	Kıymeti lr/kr
Güllü köyü	Susuz tarla	80.00
“	“	120.00

Mardinin Güllü köyünde kain kayıt sureti yukarıda yazılı susuz tarlalar; arazi vergisinin 936/937 umumî tahririnde (eski mükellefin adı) sütununda yazılı mükellefler adına, kayıt edilmiş ise de Mardin asliye hukuk mahkemesinin verilen 13/9/ 943 gün, 399 ve 19/4/943 gün, 327/184 ve 19/4/943 gün, 325/182 sayılı üç kıt’a subuti veraset ilamına müsteniden tapu kaydine göre mülkiyet iddiasında bulunan vereseden Musanın oğlu Circis ve kızı Kerime, îsanın karısı Şramuni ve Sodİ kızı Gallinin namlarına intikalen tescile istekli bulundukları ve tapu kaydiyle vergi kayıtarı arasında mutabakat bulunmaması hasebiyle tadilat komisyonuna mahallen keşif ettirilmiş, komisyonun ittihaz eylediği 16/12/943 gün ve220 sayılı kararıyle bu gayri menküllerin mülkiyet sahipleri, yukarıda (yeni mükelleflerinin adları) sütununda gösterildiği üzere tesbit edilmiştir. Umumî tahrirde tesbit edilen eski sahiplerden Gen’o oğullarından Cebbur oğlu Mansur, Boti oğullarından Doşi oğlu Bahho ve Davut oğullarından Circis oğlu Abbut ile arazi tadilat komisyonun bu kere tesbit ettiği mülkiyet sahiplerinden Aslo oğlu Harmanın veresesinden Musanın kızı Kerime, oğlu Cercis Yaso oğlu Işo’nun veresesinden Bahho doşini’n kızı peyruze namlarındaki kimseler millî hudud dışında bulundukları ve halen ikamet ettikleri yerlerde tesbit edilmediği cihetle kendilerine gönderilen ihbarnameler tebliğsız çevirilmiştir. Bu gayrımenkullerin eski ve yeni sahipleri veya mülkiyeti bakımından, tadilat komisyonunca ittihaz edilen karar hakkında diyecek varsa gazete tarihinin ertesi gününden itibaren (tatil günleri dahil) 30 gün. içinde Mardin vilâyeti tetkiki itiraz komisyonu nezdinde itiraz etmeleri, 3692 sayılı kanunun 11 inci maddesine tevfikan ilân olunur.

Ek 10. Gaspın Günümüze Uzanması:

Süryani Şemun Akcan’ın kaybedilen adalet talebi

1915 Soykırım sürecindeki el koymalar ve eşrafa nüfuzlu kişilere, soykırım zanlılarına suç ortaklığının karşılığı dağıtılması bir yana. Günümüzde de bu el koymalar devam etmektedir. Korkutulup göçe zorlanan Süryanilerin mülklerine el konulduğu gibi Mor Gabriyel'de olduğu gibi dinsel kurumların mal varlıkları işgal edilmekte buna uygun mahkeme kararları çıkabilmektedir. Hıristiyanlara yönelik adaletsizlik günümüze uzanmaktadır.

Bu bölümde Mardin'in Nusaybin ilçesindeki bir el koyma olayına ve yıllardır bu mallarını gasp edenlerin elinde kalmaması için hukuk savaşı veren Süryani Şemun Akcan'ın hukuk mücadelesine dikkat çekmeye çalışacağız.

Şemun akcan'ın hukuk savaşı 1964 yılında başlayıp günümüze kadar devam eder. El konulan gayrimenkul yaklaşık 7600 dönümdür. Hukuk savaşı veren Şemun Akcan'ın dayıları bu mülk üzerinde katledilerek ailenin geri kalanı Midyat'a göç etmek zorunda bırakılmıştır. Mülkün son derece değerli bir konumu vardır. Tarihi İpekyolu üzerindedir. Akcan'ların mülkiyetindeki gayrimenkul o kadar çok kişi işgal etmiştir ki durum içinden çıkılmayacak bir hale sokulmuş, adalet istemi Nusaybin Tapulama, kadastro ve Yargıtay arasında kaybolmuş gasp bir anlamda meşrulaştırılmıştır.

Adalet isteminden sonuç alamadan hayata gözlerini yuman Şemun Akcan durumu şöyle özetlemektedir: "4.8.1964 tarihinde Maliye ve Gümrük Bakanlığı (Milli Emlak Genel Müdürlügü) na, dilekçede yazılı bulunan gayrimenkullarla ilgili müracaatta bulunmuştum. Genel Müdürlüğünüz ise? Dilekçem üzerine Nusaybin Malmüdürlüğü ne havalesini yapmış olup dilekçede yazılı 2 parça taşınmaz malın tapu senetleri ve ne halde olduğu, Nusaybin Malmüdürlüğü tarafından tesbit edilerek, İl Defterdarlığı Milli Emlak Müdürlüğü kanalıyla çıkarılan Resmi evraklar elden bana verilerek, evrakları Milli Emlak Genel Müdürlüğünüze elden teslim etmiştim. Hatta o tarihte Maliye Bakanı Sinan ERDEMLİ'ye vermiştim. -Benim müracaatım, Nusaybin İlçesine bağlı Germeli köyünde ikamet eden 4888 dönümlük gayrimenkulun ve Gündükhane köyünde 2700 dönümlük gayrimenkulun, dedem Şemun Gevriye MÎLLÎKO'nun ölümünden sonra çocukları Gevriye ve Melki, Habib kızı Hanım

üzerindeki kayıtlar mevcut… Dayım Gevriye [1936] tarihinde o gayrimenkul üzerinde öldürüldü. Ve gene Melki [1937], aynı yerde bu gayrimenkul özerinde öldürüldü. Bu kişilerden kalan dayımın karısı, Midyat'ta bulunan kuyumcu İsa ile evlendi. Çevre ağaları tesiri ile bizlerde Midyat'a yerleştik. Ve Giremire köyü Muhtarı Süleyman KIZIL, hakkımızda dediki; *Bu şahıslar köyümüzden göç etmişler*. [ve] üzerimizdeki gayrimenkulleri işgal ile başkalarına, satışlarına başladı.

Bu gayri menkullerin eşhası mutegayyipten Hazinece devri için Nusaybin Malmüdürlüğüne başvurdum. Halbuki bu gayrimenkuller ne Hazinenin nede hiç kimsenin bir hakkı olmadığı gibi tapuları da elimizde mevcuttur. Ve bu gayrimenkullerin bir kısmını şu anda, tesis olarak kullanılmakta olan Nezirhan tesisleri sahibi Nezir DEVRİMCÎ'ye Muhtar tarafından satıldı. Ve zamanında ben bizzat itirazlarda bulunmuştum.

Bana gelen cevap dilekçelerinde, *Şu anda durum mahkemeye intikal etmiştir.* Denildi. Ancak bu gayrimenkul, mademki benim zilyedliğimden Hazine'ye intikal etmiş, bu gayrimenkul nasıl olurda Nezir DEVRÎMCÎ'ye satılıp, üzerinde tesis kurulabiliyor.

Bu yetmezmiş gibi tesis çevresinde bulunan gayrimenkulleri de halen işgal etmektedir. Hatta Nezir DEVRİMCÎ' nin kendi köylüleri bile bu taşınmaz mallara tecavüz etmekte olup, ev inşa etmektedirler. Mademki bu gayrimenkul şu anda tescil davasına konu mahkemede devam etmekte ise Nusaybin Malmüdürlüğü bu işgale neden göz yummaktadır."

Akcan ailesinin gayrimenkullerine ait tapu kayıtları ellerinde bulunmasına rağmen Gayrimenkulleri Nusaybinli Mehmet Aslan tarafından işgal edilmiş, elinde varolan bir başka tapu kaydına istinaden şahitleri öne sürerek el koymasını yasal hale getirmeye çalışmaktadır.

Hazine ise Nusaybin Malmüdürü M. Ali Aslan'ın Yargıtay'a verdiği 13.9.1985 tarihli itiraz

dilekçesinde belirtildiği gibi; Bu gayrimenkul Ermenilerindir dolayısıyla Ermenilerin mirasçısı devlet olduğundan hazine adına tescilini ister. Bu da resmi olarak Ermeni malının gasp edilmesi meşrudur demekten başka bir şey değildir. "…tapulama tesbit; sırasında bu yerlerin Ermenilerden kalma olduğa ileri sürülerek hazine adına tespit edilmiştir." İddiasıyla gayrimenkule sahip çıkıyor görüntüsü vermekle birlikte. Gerçekte dava dosyasındaki evraktan anlaşıldığı kadarıyla hazine temsilcileri gaspı meşrulaştıran bir tavır içerisinde olup, davayı uzatarak sorunun Şemun Akcan lehine çözülerek adaletin tecellisini engelleyen bir strateji yürütmektedirler. Hazine temsilcileri mehil istemekten henüz müdahil bile olamamıştır.Dosyayı inceleyememiştir bile. Hazine avukatı durumundaki Nusaybin Malmüdürü'nün Dosyayı incelediğine ve dosya içeriğine vakıf olduğuna dair bir belge bulunmadığı gibi vakıf olduğuna dair bir kanaat dahi edinilmemektedir. Hazine temsilcisi mahkemeyi sürekli uzatan bir tavrı resmileştirdiği görülmektedir. Hazine tmsilcisinin dosyada mazeret dilekçesinden başka bir müdahilliği yoktur. Bu da gaspı meşrulaştıran çözümü önleyen bir stratejiden başka bir şey değildir.

Ek 11- Kamulaştırma kararı ile el koymak

17 Ağustos 1951

Mardin Belediye Başkanlığından

Stadyom yapılmak üzere Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü adına istimlaki il idare kurulunca kararlaştırılan Mardinin Diyarbakır kapı methalinde vaki ve Kildani Katolik vakfına ait dört tarafı kayalık (18.200) metre kareli boş arazinin takdiri kıymati için istimlak kararnamesinin 6 ve 7 inci maddeleri gereğince Belediyece tayin edilen muhnimler tarafından mahallinde yapılan inceleme sonunda halı hazırdaki mümessilleri nazara alınarak beher metre karesine 3 kuruş olmak üzere heyeti umumiyesine (546) lira bedel takdir

edilerek kararnamenin 8 inci maddesi gereğince sahibinin ismi ve takdir olunan bedelini gösterir haritası Belediye kapısına 8 gün müddetle asılmış ve mahalline varaka'i mahsusa astırılmış olduğundan ilgililerin bir iddiaları varsa kararnamenin 12 inci maddesi hükmüne göre sözü geçen süre içinde şifahen veya tahriren Belediye başkanına baş vurarak itiraz eylemeleri lüzumu yayınlanır. [Not: 17 Ağustos günlü ulus sesi gazetesinin (35×50 ebat 4 sahife) fiyatı 3 kuruştur.]

Ek 11. Vakıflara Baskılar, Çeşitli bahanelerle vakıf yöneticilerinin görevden alınarak vakıf mallarının korunmasız bırakılması

25 Temmuz 1947

"Ermeni Katolik Mütevellinin Vazifesine son verildi

Öğrendiğimize göre, vazifesini suiistimal edip zimmetine para geçirdiğinden dolayı şehrimiz Ermeni Katolik Vakıf Mütevellisi Jozef Cansal'ın görevine Vakıflar Genel Müdürlüğünce son verilmiş ve hakkında takibata başlanmıştır."

Ulus sesi tarihsiz mayıs 1939 olmalı

"Mardin Vakıflar direktörlüğünden

Ermeni katolik vakfınını mütevellisi Circis Hançonun hastalığından ve 939 senesi kira işlerine bakamamasından, dolayı vaziyeti hazirsinin neticesine kadar mezkür vakıf umuruna idarece muvakkatan vaziyet edilmiştir[el konulmuştur] , bu vakfa bağlı akar at müstecirlerinin 939 senesi kira işlerini yapmak üzre vakıflar idaresine gelmeleri ilân olunur."

Ek 13. Şölenler eşliğinde Hıristiyan mülkleri dağıtılıyor.

Ulus Sesi Gazetesi, 4 Aralık 1950

“Kızıltepe ilçemizde 245 aileye 36787 dönüm arazi dağıtıldı. Toprağa kavuşan köylüler kurbanlar keserek tezahüratta bulundular.

Nisan ayından itibaren ilimizde faaliyete geçen Başkan Hüseyin Kocatürk, Üye Kâzım Kaniç, Mehmet Balın, Harita Fen Memuru Ekrem Şatana, Rifat Oral ve Nusret Öztamur’dan müteşekkil 24 numaralı Toprak Komisyonunun 9 aylık çalışması sonunda Kızıltepe ilçemizin hududu dahilinde bulunan hazineye ait araziden 36787 küsûr dönümü, 4753 sayılı çiftçiyi topraklandırma kanunu gereğince dün fakir köylülere dağıtılarak (245) aile toprak sahibi kılınmıştır. Bu münasebetle dün öğleden sonra Mardin´e 5O kilometre [23 km olacak-] mesafede bulunan Kızıltepe´nin en büyük köyü 657 nüfuslu Heyşehri’de bir merasim yapılarak köylülere tapularına esas olacak olan ve kendilerine verilen arazilerin çaplarını gösteren musaddak belgeler Vali Rifat Bingöl tarafından dağıtılmıştır.

Bu merasimde başta Vali Rifât Bingöl olmak üzere Vali Muavini Hilmi Tunçel, İl J. Komutam Albay Salih Zeki Erce, Defterdar Vekili Mustafa Tamer, Toprak ve İskân Müfettişi Hilmi Özkam, Toprak Komisyonu Başkanı Hüseyin Kocatürk, komisyon üye ve mensubini, Veteriner Müdürü Turan Söylemezoğlu, Tarım Sayaş Başteknisyeni Nabi, D. P. İl Başkanı Bahattin Erdem,[75] Kızılay Başkanı Şeref Şatana[76], Ajans ve Basın mümessilleri, Kızıltepe ilçesinden Kaymakam Tahsin Aksoyoğlu, İlçe Jandarma Komutanı İsmet Vurgeç, Belediye ve D. P. Başkanı Sıtkı Türkoğlu, Yargıç Galip Hergüner, Gümrük Tb. Komutanı Fuat Tongman, Gümrük Tk. Komutanı Kemal Günal, Genel Meclis üyesinden Zeki Millî, Ziraat Muallimi Ali Şenay, Şenyurt’tan Bucak müdürü Hamdi Süer, Gümrük Tb. K. Saim, Arrada Gümrük Bl. K. Osman; civar köylerden gelen kalabalık bir köylü grubu ve Heyşehrililer hazır bulunmuşlardır. Heyşehri köyü bir bayram havası içinde çalkanıyordu.

Törene başlanmadan evvel valinin önünde 3 kurban kesildi ve Köy odasının önündeki alanda merasime başlandı. Meydanlık kadın, erkek kesif bir köylü kalabalığı ile dolmuştu. Davetliler

yerlerini aldıktan sonra kürsüye gelen vali bir söylev verdi ve musaddak belgeleri dağıtmaya başladı. İsimler okundukça kesif köylü grubu dalgalanıyor. Aradan fırlayan şahıs valinin önünde hürmetle eğilerek belgesini alıyor. Ve sevinçle bir tarafa çekilip kendisine verilen arazi miktarını gösteren bu vesikayı öptükten sonra başına koyuyor ve "Varolsun hükümet! Allah devlete zaval vermesin!" diye şükran duygularını ihzar ediyorlardı. Toprağa kavuşan köylülerin çocuklarının yaptıkları sessiz gösterilerin bambaşka tatlılığı derhal nazarları üzerlerine çekiyordu. Merasimden sonra köy odasının uzun salonunda hasbihaller yapıldı ve hep beraber yemek yendi. Ziyafeti müteakip müsafir heyetler toprağa kavuşan köylülere başarılar diliyerek otomobil ve otobüslerle köyden ayrıldılar."

Dipnotlar

[1] Kültür ve Turizm Bakanlığı, Türk Yer Adları Sempozyumu, 11-13 Eylül 1984, başbakanlık Basımevi- 1984 s 197

[2] Pazmaveb, no:5, Cilt 3, Venedik, 1885, s 291-292.

[3] 1885'te Derik Mardin'e bağlı değildir

[4] İbrahim Özcoşar, Merkezileşme sürecinde bir taşra Kenti Mardin, Artuklu Üniversitesi y. Mardin 2009, s 120

[5] İbrahim Özcoşar, Merkezileşme sürecinde bir taşra Kenti Mardin, Artuklu Üniversitesi y. Mardin 2009, s 124

[6] Diyarbakır Salnameleri , Haz. Ahmet Zeki İzgöer, Büyükşehir belediyesi, 1999.

[7] Amalya Giragosyan Ermeni Basını Bibliyografyası Erivan, 1970.

[8] Dr. Mehmet Reşid Şahingiray, Hayatı ve Hatıraları, Haz: Nejdet Bilgi, Akademi y. 1997.

[9] Reşit Bey, daha Musul'dayken Talat Paşa'ya yolladığı telgrafta şunları yazar: "[Diyarbekir'in] ehemmiyet-i askeriyesinden ziyade ehemmiyet-i inzıbatiyesini calib-i dikkat görmekteyim. Bu sırada ne yapılırsa kâr sayılacağından Ermenilere karşı en kestirme usulü tatbik etmek fikrindeyim. Burada "en kestirme usulden" ne anlamamız gerektiğini, İttihat ve Terakki, Katib-i Umumisi Mithat Şükrü Bey'in anılarından çıkarabiliriz. Dr. Reşit, 1917 yılında İttihat ve Terakki, Katib-i Umumisi Mithat Şükrü [Bleda] Bey'i ziyaret eder. Ermeni meselesini konuşurlar. Sohbet esnasında, Mithat Şükrü Bey, Dr. Reşit'e şu soruyu sorar: "Siz hekimsiniz ve bir hekim sıfatıyle can kurtarmakla vazifeli bir insansınız. Nasıl oldu da, [Diyarbakır'da] bunca mâsumun sürü sürü yakalanıp ölümün kucağına atılmasına sebep oldunuz?" Doktor Reşit'in Mithat Şükrü Bey'e cevabı, "en kestirme usulün" ne olduğunu açık bir şekilde anlatmaktadır: "(…) Ermeni eşkıyası, bu vatanın bünyesine musallat olmuş birtakım zararlı mikroplardı. Hekimin vazifesi de mikropları öldürmek değil midir?" (Resimli Tarih Mecmuası, 1953, sayfa 2444)." Ayhan Aktar, Diyarbakır 1915 Kötülüğün Arkeolojisi, http://www.faktor301.com/2012/04/diyarbakir-1915-kotulugun-arkeolojisi/ son giriş 3.4.2013.

[10] Kürtlerin soykırım suçuna katılımı bilinç ve iradeden pek yoksun değil, ancak bağımlı ve güdümlenmiş bir durum olduğu için en yoğun rol oynadıkları yerlerde bile sorumlulukları ikinci derecedendir. Yok edici asıl güç aynı coğrafyayı paylaşan iki halktan birini diğerinin yardımıyla sildikten sonra kalanı da kendisine sürgit mahkum etmenin sağlam tedbirlerini almıştır. Paylaşılan ganimetin üzerine oturma karşılığında Kürtlerin kendi kimliklerini unutmaları, Türklük içinde erimeleri istendi. Bu amaçla Lozan anlaşmasında onlara azınlık olarak bile tanınmayıp en basit kültürel haklardan mahrum edildi. (Hovsep Hayreni, Kürt "Çözüm" Süreci ve Ermeni Heyulası,

http://www.gelawej.net/index.php/hovsep-hayreni/9343-2013-03-26-10-41-59.html Kaldıki, 1915 Soykırım sürecinde irade yoksunu olanlar, 1918 den itibaren "Kurtuluş Savaşı" denen

Soykırımın devamı olan süreçte nasıl birden bire iradelerine kavuşup kurucu unsur olmalarını sorgulamalıdırlar.

[11]Ayaklarına pranga, ellerine zincir, dillerine bant olan işte o tarihsel suç ortaklığı ve büyük aldanmadır. Hovsep Hayreni, Kürt "Çözüm" Süreci ve Ermeni Heyulası…

[12] Halil Edip, Kemalist dönemde Mardin mebusu olarak görevlendirilir.

[13] Mardin İttihat ve Terakki Cemiyeti Üyesi aşiret reisleri ve İslam eşrafı: Şeyh Nuri, Şeyh Muhammed Ali Ensari ve Şeyh Tahir Ensari, Kasap Abdurrahman, Abdullah Hıdır, Fuat Gürcüye, Hıdır Çelebi (Kömürlü, Belediye Başkanı ve İnfaz komitesi üyesi), Abdülkerim Beğ (infaz komitesi müdürü ve Gevranizade Memduh Bey'in yardımcısı), Abdurrahman Kavvas, Abdülkadir Paşa ve dört oğlu, Eyyüp Beğ Milliye, Abdülgani Ensari, Raci Çelebi, Hacı Gözezade, Sait Beğ Yüzbaşı, Hacı Kermo (Mungan), İbn Muhammed Said Mişkevi, Derviş Senceri Ural, Rifat Emin Güven, Mithat Güven, Şehmuş Kalav, Abdürrezzak Şatana (Kemalist dönemde Mardin mebusu olarak görevlendirilir), Davud Şatana, Musa Satana, Faris Çelebi, Daşi aşireti reisi Ahmed Ağa, Mardin müftüsü Hüseyin, bitlisli Nuri ve onun oğlu Yusuf Çavuş, Hacı Assad efendi, Abdullah Assad Efendi, vergi tahsildarı Necip Çelebi

[14] Şeyhmus Kalav, soykırımdan önce Ulu Cami'nin duvarı dibinde tütün kıyan bir fakir biridir. Ğurs köylüleri altınlarını Dr. Reşid'in hissesi verildikten sonra 4'e bölünen bu altınlardan Şeyhmus'un payına 200 bin altın düştüğü söylenir. Bir dönem Yeşilçam'da jigolo rolleriyle boy gösteren, sonrasında İspanya'da uyuşturucu kaçakçılığı macerasıyla cezaevi macerası yaşayan Kenan Kalav'ın dedesi.

[15] Abdulkadir Paşa'da Soykırım sürecinde İncemyanların konağının sahibi olur. Paşa'nın 3 oğlu İstanbul Beyazıt'ta üniversitede okurken hergün Kapalı Çarşıda bir altın bozdurup harcadıkları dillerdedir.

[16] "… Azılı Muḥammed Gabuşo. Onun [yüz] çirkinliği de muhtemelen kötülüklerine katkıda bulunmuştur. Felaketin doruğa çıktığı aylarda Hıristiyanların evlerine zorla girer. Bir elinde sopa gibi sallanan kılıcı ile diğer elinde kırbacıyla gelir. Korkutmak için ayrım gözetmeksizin kadın, erkek, çocuk ve yetişkinlere yönelirdi. Serbestçe mal ve mülklerini çalar, kadınlara karşı haddini aşar ve sonra öldürür. Onun uzmanlık alanlarından biride, Hıristiyan mahkumları asmak için, çapraz iki kalas tahta üzerinde çivilemeydi. Mahkumaların önce tırnaklarını söker, sakallarını yolar, işkence yapar, sonra öldürürdü…" Daha geniş bilgi için bkz. Armalé, İshak, *Osmanernas och ung-turkarnas massakrer i norra Mesopotamien, De kristnas hemska katastrofer, 1895/1914-1918,* Nsibin Yayınevi, Södertälje, 2005, s. 75-76.

[17] Dr. Mehmet Reşid Şahingiray, Hayatı ve Hatıraları, … s 106-114

[18] Uğur Ümit Üngör Young Turk Social Engineering Mass Violence and the Nation State in Eastern Turkey, 1913-1950

[19] 1 Osmanlı Lirası= 7.2 gr altın, Osmanlı lirası dönemin en değerli parası ve altına endekslidir.

[20] Kurtarılan bu çocukların artık Ermenilik le ilişiği kesilerek Süryani olarak yetiştirilmişlerdir: "1915 Ermeni tehcir kafilelerinin konaklama ve geçiş güzergâhı Mardin şehriydi ve bölgedeki Süryani ailelerin pek çoğu kafileden Ermeni yetim erkek çocukları evlat edinmişlerdir. Vaftizli olmalarına rağmen Süryani kilisesinde yeniden vaftiz edilirler, Süryani adları verilir. Büyüyen çocuklar yine Süryani kızlar ile evlendirilip toplumun asil üyesi haline getirildiler. Bu yetim çocuklar öldükleri zaman geçmişleri ve asılları hakkında Süryani ruhaniler kesinlikle bilgi vermez Süryani mezarlığına gömerlerdi." Tomas Çerme, Mardin Şehrinin Son Ermenileri, Kebikeç, yıl, 2009, sayı 27, sayfa 99-105'ten ayrı basım

[21] Bu bölümde İtaklikler Uğur Ümit Üngör'ün çalışmasının Fahişeler bölümünden

alınmıştır: Uğur Ümit Üngör Young Turk Social Engineering Mass Violence and the Nation State in Eastern Turkey, 1913-1950 s 173-175.

[22] Roger W. Smith, 'Women and Genocide: Notes on an Unwritten History," *Holocaust & Genocide Studies*, cilt 8, no. 3 (1994), s. 315-34.

[23] Abdelwahab Bouhdiba, *Sexuality in Islam* (Londra: Routledge & Kegan Paul, 1985), s. 193.

[24] Matthias Bjornlund, "'A Fate Worse Than Dying': Sexual Violence During the Armenian Genocide,": Dagmar Herzog (ed.) *Brutality and Desire: War and Sexuality in Europe's Twentieth Century* (Londra: Palgrave McMillan, 2008), s. 16-59.

[25] Bir beyana göre, 1919 yılında Musul'daki 140 fahişenin 100'ü Ermeni'ydi. Vahé Tachjian, "Gender, nationalism, exclusion: the reintegration process of female survivors of the Armenian genocide,": *Nations and Nationalism*, cilt 15, no. 1 (2009), s. 60-80.

[26] Ara Sarafian (ed.), United States Official Documents on the Armenian Genocide (Watertown, MA: Armenian Review, 1993), cilt I, *The Lower Euphrates*, s. 15.

[27] Harry Stuermer,, *Two War Years in Constantinople: Sketches of German and Young Turkish Ethics and Politics* (Londra: Gomidas Institute, 2004 [1917], s. 49. Türkçesi, Birinci Dünya Savaşında İstanbul, Ahlaki ve Siyasi tetkikler- Almanlar ve Jön Türkler, Çev. Ömer Öztürk, Yaba Y. 1012.

[28] Harbiye nezareti asker alma şubesi müdürü hatıratında; Müslümanlar askerden kaçmak için kendilerine frengi bulaştırıp kurtulmaya çalışmaktadırlar. Bu sayı çoğalınca bunlardan *frengili taburlar* teşkil edildiği kaydedilir. SÇ (Behiç Erkin, Hatırat-1876-1958, yayına hazırlayan: Ali Birinci, TTK, 2010, s.143)

[29] Hervé Georgelin, “An Armenian Male Deportee’s Vision of Women: Yervant Odian’s Memoirs” (yayınlanmamış elyazıları, 2008), s. 12-3, alıntı: Aram Andonian, En ces sombres jours (Cenevre: Metis Presses, 2007 [1919].

[30] Victoria Rowe, *A History of Armenian Women’s Writing: 1880-1921* (Londra: Cambridge Scholars Publishing, 2003), s. 187-8.

[31] Hilmar Kaiser, “Children’s Fate During the Armenian Genocide,” Eaton Hall’daki konferans (Glendale, CA), 7 Ekim 2004.

[32] Bkz. Onunla tanışmış Kürt aydını Naci Kutlay’ın anıları, “Acı Gerçekler-2”, *Özgür Politika*, 5 Kasım 2003. Fexo’nun *patron*luğunun şekli olduğunu söylemeye gerek yok, asıl patron başkadır. Fexo, sadece *vizite*ye/*işe* çıkmaktan kurtulmuştur. Fexo’nun patronunun varisleri bugün hangi gurubun/holdingin sahibidir kimbilir…

[33] Kürtçede, orospu, fahişe ve fahişelik kelimelerinin karşılığı yoktur. SÇ

[34] [34] Edward Noel, “The Character of the Kurds as Illustrated by their Proverbs and Popular Sayins,”: *Bulletin of the School of Oriental Studies*, cilt 1 (1917-20), s. 85.

[35] Rafiq Hilmi, *Yaddasht* (Tahran: Mohammed-i Saqiz, 1987), s. 30-31.

[36] Memduh Selimbeği “Hewar! – İmdad!, *Jin*, 22 Mayıs 1919, s. 5.

[37] Ermenilerin durumundan faydalananlar sadece Müslümanlar değildir. Almanlar da fırşatçı zümrenin içindedir. Dr. Stuermer, o günlrdeki anılarında fırsatçı Alman subayından bahsede: “[B]ir Alman subayı İstanbul pazarında (muhtemelen Kapalıçarşı-ç.n.) bir Ermeni tâcirinin dükkânında değerli bir halı seçmiş ve onu Pera’daki evine koymuştu. Ödeme sırasında, münasip fiyatın tacirin istediğinden yirmi Türk lirası daha az olduğunu ileri sürdü

ve ona Ermeni olduğundan fazla ısrar etmemesini, Türk polis müdürüyle bağlarının kuvvetli olduğunu söyledi!”(Harry Stuermer, Birinci Dünya Savaşında İstanbul, Ahlaki ve Siyasi tetkikler- Almanlar ve Jön Türkler, Çev. Ömer Öztürk, Yaba Y. 1012. s. 47.

[38] Abdurrahman Kavvas, Soykırım sürecinde zenginleşenlerin başında gelir. Mardin’de elde ettiklerinden başka İstanbul Nuru Osmaniye’de de bir çok mülkler edindi. Soykırım sonrasında alman emekli general h. Morris ile bağırsak ticaretine giriştiler. Sigortasız Yunanistan bandıralı bir gemiyle Hamburg limanına götürdükleri bağırsaklar yağmur yüzünden bozuldu. Kavvas, bu kokmuş bağırsaklardan kurtulabilmesi ve bunların gömülmesi için İstanbul’daki mülklerini satmak zorunda kalır. İlahi adaletmi ki!

[39]Evdirrehmene Karti, Teşkilat-ı Mahsusa´ya bağlı Al-Xamsin üniformalı Kürt bir reis. Mazıdağı ve çevre köylerindeki kıyımlara imzasını atmış bir kişi. Kıyımdan sonra köyde mal-mülk edindi.

[40] “Metruk emval meselesi

Mecliste gensoru açılması isteğini C.H.P. Meclis Grubu reddetti.

Ankara 5 a. a. – C. H. P. Meclis gurupu başkan vekilliğinden: C.H P. Meclis gurupu genel kurulu bugün 5/4/949 Trabzon milletvekili Faik Ahmet Barutçu´nun başkanlığında açık olarak toplandı. Kamu tayın 21/3/949 tarihli oturumunda görüşülen metruk emval hakkındaki sorunun gensoru olarak Meclise intikali için parti tüzüğünün 102 inci maddesinin 7 inci fıkrası hükmüne tevfikan gurupça bir karar verilmesi yolunda Seyhan milletvekili Sinan Tekelioğlu´nun önergesi üzerine konuşma açılarak, önerge sahibi ile diğer milletvekillerinin beyanları ve bakanın izahatı dinlendikten sonra bu konuda, mecliste gensoru açılmasına mahal olmadığına karar verildi.” Ulus Sesi 6 Nisan 1949

[41] “Satlık Ev, Belediye civarında ve Şar Mahallesinde vaki bir bap dükkân ve üstünde

bulunan iki kattan ibaret olup Bıtrıs Tazbaz'a[41] ait ev satlıktır. MÜRACAAT: Abdullahat Tazbaz Kuyumcu Telefon 105 Mardin" Yeni Mardin, 1 Kasım 1958

[42] Soykırımdan kalma toplu mezar kemikleri.

[43] Mardin'de Kürt ve Muhallemi şahsiyetlerin çoğu Soykırımda yer aldı. Bu failler yakından bilinmesi bakımından adları yerel Muhallemice ve Kürtçe verilmiştir.

[44]Şakıre Farıs, Teşkilat-ı Mahsusa´ya bağlı Al-Xamsin üniformalı Kürt bir reis. Mardin ve çevre köylerindeki kıyımlara imzasını atmış bir kişi. Kıyımdan sonra mal-mülk edindi.

[45]Memduhe Yaso, Teşkilat-ı Mahsusa´ya bağlı Al-Xamsin üniformalı Kürt bir reis. Mardin ve çevre köylerindeki kıyımlara imzasını atmış bir kişi. Kıyımdan sonra mal-mülk edindi.

[46] Memoye Xarzami, Teşkilat-ı Mahsusa´ya bağlı Al-Xamsin üniformalı Kürt bir reis. Mardin ve çevre köylerindeki kıyımlara imzasını atmış bir kişi. Kıyımdan sonra mal-mülk edindi.

[47] Xalile Heci Evdirrahmano, Teşkilat-ı Mahsusa´ya bağlı Al-Xamsin üniformalı Kürt bir reis. Mardin ve çevre köylerindeki kıyımlara imzasını atmış bir kişi. Kıyımdan sonra mal-mülk edindi.

Daha geniş bilgi için bkz., Tan, Altan, *Turabdin'den Berriye'ye, Aşiretler, Dinler, Diller, Kültürler*, İstanbul: Nûbihar 2011, 2. Baskı, s. 281

[48] Seydoye Buxori, Teşkilat-ı Mahsusa´ya bağlı Al-Xamsin üniformalı Kürt bir reis. Mardin ve çevre köylerindeki kıyımlara imzasını atmış bir kişi. Kıyımdan sonra mal-mülk edindi.

[49] Bayt Aḫmad Afandi ailesinden Mënir Bag, Savur Beglerinden. Aile Teşkilat-ı

Mahsusa´ya bağlı Al-Xamsin üniformalı. Kıyımdan sonra mal-mülk edindi. Savur´da 1910´da İttihad Kulübünün kurucu üyeleri.

Savur Begleri üzerine daha geniş bilgi için bkz., Tan, Altan, *Turabdin'den Berriye'ye, Aşiretler, Dinler, Diller, Kültürler*, İstanbul: Nûbihar 2011, 2. Baskı, s. 271-288; Teoman, Zeki (Halkevi Başkanı), *Savur 1944*, CHP Savur Halkevi Yayını: 1; Ayaz Şerif Eşref, *Geçmişten Bugüne Savur*, Savur Belediyesi Yayınları, 2003

[50] Yerel Arapça Qëllëth, çağdaş Süryanicesi Qelëth, Türkçesi Dereiçi.

[51] Yerel Arapça, genel yol.

[52] Mhammade Seydoş, Teşkilat-ı Mahsusa´ya bağlı Al-Xamsin üniformalı Kürt bir reis. Kıyıma imzasını atmış bir kişi. Kıyımdan sonra köyde mal-mülk edindi.

[53] Musoke ´İsa, Teşkilat-ı Mahsusa´ya bağlı Al-Xamsin üniformalı Kürt bir reis. Mardin ve çevre köylerindeki kıyımlara imzasını atmış bir kişi. Kıyımdan sonra mal-mülk edindi.

[54] Şexoye Ramazen, Teşkilat-ı Mahsusa´ya bağlı Al-Xamsin üniformalı Kürt bir reis. Mardin ve çevre köylerindeki kıyımlara imzasını atmış bir kişi. Kıyımdan sonra köyde mal-mülk edindi.

[55] Ferhane Bedro, Teşkilat-ı Mahsusa´ya bağlı Al-Xamsin üniformalı Kürt bir reis. Mardin ve çevre köylerindeki kıyımlara imzasını atmış bir kişi. Kıyımdan sonra mal-mülk edindi.

[56] Ferhoye Uso, Teşkilat-ı Mahsusa´ya bağlı Al-Xamsin üniformalı Kürt bir reis. Mardin ve çevre köylerindeki kıyımlara imzasını atmış bir kişi. Kıyımdan sonra köyde mal-mülk edindi.

[57] ´Abdo Gevişo, Teşkilat-ı Mahsusa´ya bağlı Al-Xamsin üniformalı Muhallemi bir reis.

Mardin ve çevre köylerindeki kıyımlara imzasını atmış bir kişi. Kıyımdan sonra köyde mal-mülk edindi.

[58] Çeçano ya da Çeçane Seyrane namı ile Teşkilat-ı Mahsusa´da ün yapmış üniformalı Al-Xamsin bir Kürt aşiret reisi. 1915´te Mardin ve çevre köylerinde büyük kıyımlara imzasını atmış bir kişi. Kıyımdan sonra Mansuri köyünün büyük bir bölümüne el koyanlardan biri.

[59] Sıloye Kınno, Teşkilat-ı Mahsusa´ya bağlı Al-Xamsin üniformalı Kürt bir reis. Mardin ve çevre köylerindeki kıyımlara imzasını atmış bir kişi. Kıyımdan sonra köyde mal-mülk edindi.

[60] Evdirrahman Axa, Teşkilat-ı Mahsusa´ya bağlı Al-Xamsin üniformalı Kürt bir reis. Mardin ve çevre köylerindeki kıyımlara imzasını atmış bir kişi. Kıyımdan sonra köyde mal-mülk edindi.

[61] Macar ailesi, Nusaybinli ünlü önde gelen Muhallemi bir aile. Nusaybin ve çevre köylerinde gerçekleşen büyük kıyımın organizatörlerinden. Birçok Kildani ve Süryaninin mal ve mülküne kondu.

[62] Brahime ´Alo, Teşkilat-ı Mahsusa´ya bağlı Al-Xamsin üniformalı Kürt bir reis. Mardin ve çevre köylerindeki kıyımlara imzasını atmış bir kişi. Kıyımdan sonra köyde mal-mülk edindi.

[63] Remmoye Osmen, Teşkilat-ı Mahsusa´ya bağlı Al-Xamsin üniformalı Kürt bir reis. Tël-Arman (Kızıltepe) ve çevre köylerindeki kıyımlara imzasını atmış bir kişi. Kıyımdan sonra köyde mal-mülk edindi.

[64] Derweşe Mıste, Teşkilat-ı Mahsusa´ya bağlı Al-Xamsin üniformalı Kürt bir reis. Tël-Arman (Kızıltepe) ve çevre köylerindeki kıyımlara imzasını atmış bir kişi. Kıyımdan sonra köyde mal-mülk edindi.

[65] Tabloda yer alan adların tamamı Muhallemi ve Kürt.

[66] Süryani köyü, Türkçesi Yemişli.

[67] Sıloye ´Abdo, Teşkilat-ı Mahsusa´ya bağlı Al-Xamsin üniformalı Kürt bir reis. Midyat ve çevre köylerindeki kıyımlara imzasını atmış bir kişi. Kıyımdan sonra köyde mal-mülk edindi.

[68] Hemo Haco Paşavat, Teşkilat-ı Mahsusa´ya bağlı Al-Xamsin üniformalı Kürt bir reis. Mardin ve çevre köylerindeki kıyımlara imzasını atmış bir kişi. Kıyımdan sonra mal-mülk edindi.

[69] Mardinli ünlü önde gelen Muhallemi Bayt Şahım ailesi. İttihad Kulübünün kurucu üyelerinden. Mardin ve çevre köylerinde gerçekleşen büyük kıyımın organizatörlerinden. Mardin´de birçok Ermeni, Kildani ve Süryaninin mal ve mülküne kondu.

[70] Mardinli ünlü önde gelen Muhallemi Bayt Qawwas (Kavvas) ailesi. İttihad Kulübünün kurucu üyelerinden. Mardin ve çevre köylerinde gerçekleşen büyük kıyımın organizatörlerinden. Mardin´de birçok Ermeni, Kildani ve Süryaninin mal ve mülküne kondu.

[71]Hacı Kasım Kermo, Mardinli ünlü önde gelen Muhallemi Bayt Hacı Kermolardan. İttihad Kulübünün kurucu üyelerinden. Mardin ve çevre köylerinde gerçekleşen büyük kıyımın organizatörlerinden. Mardin´de birçok Ermeni, Kildani ve Süryaninin mal ve mülküne kondu.

[72]Ensarizade Şeyh Nuri, Mardinli ünlü önde gelen Muhallemi Bayt Ensarizadelerden. İttihad Kulübünün kurucu üyelerinden. Mardin ve çevre köylerinde gerçekleşen büyük kıyımın organizatörlerinden. Mardin´de birçok Ermeni, Kildani ve Süryaninin mal ve mülküne kondu.

[73] E. Füsun Alioğlu'nun Mardin Şehir Dokusu ve Evler (Tarih Vakfı Y. 2000, s 131-144) adlı çalışmasında üç ev örneklenir: Hacı Kermo ailesi evi, Bir Süryani Ailesi Evi ve Milli Ailesi Evi. Alioğlu, Kermo'ların (günümüzde Mungan) XVII. y.y.da, Mardin'e göç ettikleri, Milli'lerin ise XVII. y.y.da göçerlikten yerleşikliğe geçirilip Mardin'de iskan edildiklerini kaydeder. Bu gerçeklikten hareketle, bu yapıların bu aileler tarafından yaptırılması gerçekçi görünmemektedir. Bu yapılar 1894-96 Ermeni katliamları sırasında el değiştirdiği yada el konulduğu düşüncesi daha gerçekçidir. Süryani evi olarak nitelenen eski Tokmak, günümüzdeki adıyla Koçhisarlı Konağı'nın da Süryanilerle ilgisi yoktur.

[74] Midyat Belediye Başkanı Sılime Mala Xoja ya da Selim Önen, Türkiye İnsan Hakları Vakfı eski Başkanı ve Halkların Demokratik Kongresi Başkanı Yavuz Önen´in babası

[75] Seyyid Haci Qasım Beg ailesinden. Savur´un ünlü Beglerinden. Savur´da İttihad Kulübünün kurucu üyelerinden. Savur ve çevre köylerinde gerçekleşen büyük kıyımın organizatörlerinden. Birçok Süryaninin mal ve mülküne kondu. Savur´da 1910´da İttihad Kulübünün kurucu üyeleri.

Seyyid Haci Qasım Beg ailesi üzerine daha geniş bilgi için bkz., Tan, Altan, *Turabdin'den Berriye'ye, Aşiretler, Dinler, Diller, Kültürler*, İstanbul: Nûbihar 2011, 2. Baskı.

[76] Acem kökenli olmalarına rağmen, Arapça konuştuklarından dolayı Muhallemi sanılan Mardinli ünlü önde gelen Bayt Şahtana ya da Şatana ailesi. İttihad Kulübünün kurucu üyelerinden. Mardin ve çevre köylerinde gerçekleşen büyük kıyımın organizatörlerinden. Mardin´de birçok Ermeni, Kildani ve Süryaninin mal ve mülküne kondu.

Bayt Şahtana ya da Şatana ailesi üzerine daha geniş bilgi için bkz., Tan, Altan, *Turabdin'den Berriye'ye, Aşiretler, Dinler, Diller, Kültürler*, İstanbul: Nûbihar 2011, 2. Baskı.

Diğer Yazıları: https://tarihvetoplumlar.com/sait-cetinoglu/